

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Sākumizglītības skolotājs

LIENE REINE

Kustību rotaļa 5-6 gadīgu bērnu sociālo prasmju sekmēšanai

Bakalaura darbs

Darba vadītājs:

Docente	Dr Paed.	Inga Stangaine	
Akadēmiskais amats	Zinātniskais/ akadēmiskais grāds	Vārds, uzvārds	Paraksts

CĒSIS 2023

Anotācija

Bakalaura darba autore: Liene Reine

Bakalaura darba temats: “Kustību rotaļa 5-6 gadīgu bērnu sociālo prasmju sekmēšanai”.

Pētījuma mērķis: Teorētiski un praktiski izziņāt kustību rotaļas un to izmantošanas iespējas 5-6 gadīgu bērnu sociālo prasmju sekmēšanas iespējām pirmsskolas izglītības iestādē.

Darba **pirmajā daļā** tiek analizēta dažādu psihologu, pedagogu atziņas par sociālajām prasmēm un tās nostiprināšanu vecākā pirmsskola vecuma bērniem. Tiek analizēt kustību rotaļu izmantošana bērnu sociālo prasmju veicināšanai, un to nozīme bērnu ikdienā. Kā arī tiek vērsta uzmanība uz 5 – 6 gadus vecu bērnu personības attīstību pētot vecumposmu likumsakarības un faktorus, kas to ietekmē.

Otrajā daļā tika veikts empīriskais pētījums, kā ar kustību rotaļu palīdzību var veicināt 5 – 6 gadu vecuma bērnu sociālo prasmju attīstību. Tika izvērtēts bērnu sociālo prasmju līmenis augusta sākumā, kad grupiņā ir mazāk bērnu un ne visi apmeklē pirmsskolas iestādi, un novembra beigās. Sociālo prasmju attīstība tika sekmēta izmantojot dažādas kustību rotaļas.

Empīriskajā daļā apstiprinājās pētījuma sākumā izvirzītā **hipotēze**, ka bērnu sociālās prasmes tiks sekmētas un pilnveidotas iesaistoties dažādā kustību rotaļā.

Atslēgas vārdi: Rotaļas, kustību rotaļa, sociālās prasmes, attīstība.

Bakalaura darbs sastāv no 51 lapaspuses, 4 tabulām, 13 attēliem, 1 pielikumu. Izmantoti 30 informācijas avoti.

Annotation

Bachelor's work author: Liene Reine

Bachelors work theme : "Movement game for promoting social skills of 5-6 year old children"

Purpose of the work: Theoretically and practically learn movement games and the possibilities of using them to promote the social skills of 5-6-year-old children in a preschool educational institution.

The first part of the paper analyzes the findings of various psychologists and pedagogues about social skills and their strengthening in older preschool children. The use of movement games to promote children's social skills and their importance in children's everyday life are analyzed. Attention is also focused on the personality development of 5-6-year-old children by studying the regularities of age stages and the factors that influence it.

In the second part, an empirical study was conducted on how the development of social skills of 5-6-year-old children can be promoted with the help of movement games. The level of children's social skills was evaluated at the beginning of August, when there are fewer children in the group and not all attend preschool, and at the end of November. The development of social skills was promoted using various movement games.

In the empirical part, the **hypothesis** put forward at the beginning of the study was confirmed, that children's social skills will be promoted and improved by engaging in various movement games.

Key words: Play, movement play, social skills, development.

The bachelor thesis consists of 51 pages, 4 tables, 13 images, 1 appendix. 30 sources of information used.

Saturs

levads	5
1. Teorētiskās literatūras analīze par sociālajām prasmēm un to nozīmi 5-6 gadīgiem bērniem	7
1.1. Sociālās prasmes, to raksturojums, bērnu sociālās prasmes un to raksturojums.	7
1.2. Rotaļa pedagogiskajā procesā	11
1.3. Kustību rotaļas bērnu sociālo prasmju attīstībai.....	19
2. Kustību rotaļas izmantošana bērnu sociālo prasmju attīstībai	25
2.1. Pētījuma metodoloģiskais raksturojums.....	25
2.2. Pētāmo bērnu raksturojums	27
2.3. Pedagoģiskais process bērnu sociālo prasmju veicināšanai.....	31
2.4. 5-6 gadīgu bērnu sociālo prasmju vērtējums pētījuma beigās	35
Secinājumi	48
Ieteikumi skolotājiem kustību rotaļu organizēšanā	49
Izmantotā literatūra	50
1. pielikums	52

Ievads

Sociālās prasmes ir daudzveidīgas metodes, ar kuru palīdzību tiek veidotas un virzītas sociālās attiecības, pie kurām pieder spēja veiksmīgi komunicēties, kurai savukārt nepieciešama spēja iedomāties sevi cita cilvēka vietā (Dzintere, Stangaine, 2007).

Pieaugušajiem ir atvēlēta ļoti svarīga loma bērnu dzīvē, jo tiem ir jāieliek liels darbs bērnu sociālo prasmju veicināšanā jau kopš mazotnes, lai bērns pieaugot spētu būt patstāvīgs, pats par sevi pastāvēt, komunicēt ar apkārtējiem, lai novērtu dažādas nesaprašanas un konflikta situācijas, kā arī viņam būtu lielākas iespējas atrast darbu darba tirgū.

Tā kā pirmsskolā bērnam rotaļa ir neatņemama sastāvdaļa, tai ir pamats bērna attīstībā, audzināšanā un jaunu iemaņu apgūšanā. Pirmsskolā rotaļa ir gan kā mācīšanās metode, gan kā aktīva brīvā laika pavadīšana. Skolotājs rotaļā darbojoties ar bērniem var sekmēt to sociālās prasmes un savstarpējo attieksmi vienam pret otru.

Kopīgas rotaļas ar citiem bērniem sekmē bērna socializāciju un veicina saskarsmi. Bērns rotaļā apgūst uzvedības modeļus, sociālās normas un vērtības, jūtas, zināšanas, kas nepieciešamas kopīgo rotaļu savstarpējo attiecību regulēšanai.

Bakalaura darbā autore analizē kustību rotaļas izmantošanas iespējas sociālo prasmju veicināšanai vecākā pirmsskolas vecuma bērniem.

Pētījuma objekts: Kustību rotaļas pedagoģiskajā procesā pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: 3. vecumposma bērnu sociālās prasmes

Pētījuma mērķis: Teorētiski un praktiski izziņāt kustību rotaļas un to izmantošanas iespējas 5-6 gadīgu bērnu sociālo prasmju sekmēšanai pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma hipotēze: Mērķtiecīga un sistemātiska kustību rotaļu organizēšana sekmē 5 – 6 gadīgu bērnu sociāli prasmju attīstību.

Uzdevumi:

1. Analizēt teorētisko un psiholoģisko literatūru par bērnu sociālajām prasmēm
2. Raksturot 5-6 gadīgu bērnu sociālo prasmju attīstības nozīmīgumu.
3. Izpētīt un analizēt literatūru par kustību rotaļām un to nozīmi bērnu ikdienā.

4. Praktiski izzināt kā sekmēt bērnu sociālās prasmes kustību rotaļās.

Pētījuma metodes:

- Teorētiskā metode –pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras analīze par sociālo prasmi, tās sekmēšanu, vecākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstību un kustību rotaļām.
- Empīriskās metodes – bērnu novērošana, pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, rezultātu analīze.

Pētījuma bāze: Smiltenes vidusskolas PII

1. Teorētiskās literatūras analīze par sociālajām prasmēm un to nozīmi 5-6 gadīgiem bērniem

1.1. Sociālās prasmes, to raksturojums, bērnu sociālās prasmes un to raksturojums.

Sociālā darba terminoloģijas vārdnīcā ir teikts, “ka sociālās prasmes ir prasmju veids, kas nodrošina sociālo attīstību izveidi ar citiem cilvēkiem, lai sasniegtu konkrētus sociālos mērķus. Sociālās prasmes ir paņēmieni apguves pakāpe, kas ļauj izprast sociālās dzīves būtību, sekmēt cilvēka iekļaušanos sabiedrībā un pareizu orientēšanos sociālajā apkārtnē.” (Sociālā darba terminoloģijas vārdnīca, 2000, 162).

Savukārt docente R. Andersone raksta, ka “sociālās prasmes un iemaņas ir nepieciešamas, lai cilvēks prastu darboties, sadarboties ar citiem cilvēkiem, izmantot savu pieredzi un iegūt jaunu pieredzi, apzinātos atbildību par sevi un savu saskarsmi ar citiem cilvēkiem. Sociālās prasmes tiek apgūtas, veidojoties bērna attiecībām ar citiem cilvēkiem. Savukārt, apgūstot sociālās prasmes, veidojas attiecības ar citiem cilvēkiem un vidi, kurā bērns dzīvo.” (Andersone, 2004, 21).

Sociālās prasmes ir daudzveidīgas metodes, ar kuru palīdzību tiek veidotas un virzītas sociālās attiecības, pie kurām pieder spēja veiksmīgi komunicēties, kurai savukārt nepieciešama spēja iedomāties sevi cita cilvēka vietā (Dzintere, Stangaine, 2007).

Socializācija sākas ar bērna ieņemšanas brīdi. Cilvēka dzīvē gandrīz nekas nenotiek bez citu cilvēku saistības. Socializācijas gaitu nosaka ģenētiskas mehānismi, nervu darbības tips un tās attīstība, bet noteicošais faktors būs cilvēka pieredze, ko viņš iegūst visas dzīves laikā (Špona, 2004, 36).

Sociālo prasmju apguve ietekmē katra indivīda socializācijas kvalitāti un ir nepieciešama cilvēku sadarbībai. Sociālās prasmes nepastāv katra par sevi, atrauti viena no otras. Tās ir cieši saistītas vienotā sistēmā. Tās dod:

- iespēju katram izmantot savu pieredzi un mācīties vienam no otra;
- pašapziņu, savas vērtības un citu cilvēku kā unikālas vērtības apzināšanos;
- interesi un rūpes vienam par otru un par grupas kopējo darba rezultātu;
- humānas un emocionālas savstarpējas attiecības ar citiem;

- prasmi sadarbības situācijā uzņemties atbildību par sevi un citiem (Andersone, 2004)

Personības attīstība atkarīga no sociālās vides iespaidiem jau agrā bērnībā. Grāmatas autori (Puškarevs un Golubeva) citē E. Eriksonu, kurš personības attīstībā izšķir astoņas stadijas. Kur katrā no tām indivīdam jāapmierina noteiktas vajadzības. Atkarībā no tā, cik pilnīgi tās tiek vai netiek apmierinātas, var izpausties psihosociālās attīstības konflikts jeb krīze, kas atstāj iespaidu uz personību turpmākās dzīves laikā. Mūsu darbam atbilst E. Eriksona aprakstītā trešā stadija: kur tiek minēts, ka šiem dzīves gadiem raksturīgs iespējamais konflikts starp iniciatīvu un vainas izjūtu. Šis ir rotaļu laiks. Bērns grib darīt, darboties, palīdzēt. Zēnu iniciatīva bieži izpaužas uzbrūkoši, turpretī meitenes savu mērķi biežāk sasniedz, pielietojot mīlumu. Tā veidojas arī priekšnosacījumi atšķirīgu seksuālo paštēlu attīstībai. Šajā laikā bērns apgūst prasmes komunicēt ar cilvēkiem – sarunājas, sadarbojas. Tāpēc jāpalīdz apgūt komunikāciju māksla, radot iespējas sarunāties, iedrošinot, palīdzot pārvarēt kautrību un vainas izjūtu. (Puškarevs un Golubeva, 1999, 35)

Ir jāsaprot tas, ka vispirms bērnam, kurš nekad nav bijis bērnu kolektīvā, ir jāapgūst prasme darboties tajā. Ir jānodrošina sociālā attīstība. Tā ietver sevī spēju atvērties pret apkārtējiem cilvēkiem, izpratni par slikto un labo, saudzīgu attieksmi pret lietām, spēju kontaktēties ar vienaudžiem un pieaugušajiem, spēju respektēt citu viedokli un piedāvāt savu viedokli, prasmi patstāvīgi izvēlēties nodarbošanos, spēju iesaistīties rotaļās un, ja nepieciešams, arī pagaidīt savu kārtu. Tas nozīmē, ka ar bērnu ir jāiet sabiedrībā un šīs prasmes jāveido (Kaņepeja, 2012).

Jāņem vērā, ka bērns kā individualitāte nes sevī to īpatno, kas izpaužas viņa personībā, pieredzē, patībā. Īpašs individualitātes rādītājs ir mazuļa aktīva, mērķtiecīga darbība, kura veicina pilnīgošanos. D. Dzintere savā rakstā min A. Ādleru, kurš uzver, ka ikviens bērns ir īpatnējs. Visi viņi tiecās pēc labāka dzīves stila, bet katrs to dara īpatnēji, ar atšķirīgām kļūdām un pa savu ceļu. (Dzintere, 2002, 4)

Ja domājam par bērnu atklātību un neviltīgo sirsnību šajā vecumā, ir skaidrs, ka daudzas situācijas, kas notiek bērnu vidū, var būt ļoti nepatīkamas, un bērna reakcija citam bērnam var šķist skarba. Dzīve bērnudārzā un bērna sociālie kontakti ar citiem bērniem un skolotāju var izraisīt intensīvas emocijas. Ja šīs emocijas ir negatīvas, ar to saistītā pieredze var atspoguļoties ne tikai bērna attiecībās ar citiem bērniem bērnudārzā, bet arī bērnudārzā kopumā. (Nedelova, Pacholik, 2017) Kā piemēru var minēt daudzus bērnus, kuri nevēlās apmeklēt bērnudārzu, jo kāds tur viņiem dara pāri, vai ir kādas apslēptās problēmas, kuras saistās ar grupas audzinātājam vai auklītēm.

Saskaroties ikdienā ar vecākiem var dzirdēt dažādus iemeslus, kādēļ bērns nevēlās apmeklēt bērnudārzu vai kādu pulciņu.

Daudzi autori apraksta bērna individuālās īpatnības un cik tas ir svarīgi ņemt tās vērā ikdienas darbā. Varētu pat teikt, jo dažādākas bērnu individuālās īpatnības ir vienā grupā, jo vairāk pedagogam ir ko darīt. Jo, katrs bērns ir unikāls un prasīs kaut ko citu no audzinātājas vai citiem pedagogiem.

D.Dzintere izdala šādas bērna individuālās attīstības likumsakarības (sk. 1.tabulu):

1.tabula Bērnu individuālās attīstības likumsakarības

Bērna likumsakarības	Faktori, kas ņemami vērā.
Veselība, fiziskā attīstība.	Bērna fiziskā labsajūta, veselība, kustību aktivitāte, fiziskās īpatnības – možums, veiklība, atjautība.
“Es” attīstība.	Priekšstati par sevi, pašvērtējums, personības labo īpašību apzināšanās, prasme vērtēt un izmantot savu pieredzi, prasmes.
Vecums un individuālās attīstības līmenis.	Atbilstība vecumposmam – jūtu, prāta, gribas jomā. Vecums un aktivitātes attīstība. Individuālās īpatnības, to izpausme – virs vai zem vispārpieņemtā vecuma raksturojuma.
Personība un temperaments.	Personības izpausmes, to kombinācijas (nopietns - bezrūpīgs, enerģisks - mierīgs, zinātkārs – vienaldzīgs, bezbēdīgs – nomākts.
Intereses, pieredze, stiprās puses, vajadzības.	Bērna intereses – to plašums, noturīgums. Pieredze, tās izmantošana darbībā. Paradumu jomas, to izpausme attieksmē pret dažādām aktivitātēm. Sasniegumi dažādās attīstības jomās, spējas.
Vērtības, to izpratne, ģimenes kultūra.	Ģimenes ietekme uz bērna vērtību sistēmu un uzvedību. Ģimenes sastāvs, bērna vieta ģimenē, audzināšanas tradīcijas, brīvā laika pavadīšana. Ģimenes nacionālā kultūra, tās izpausmes. Vecāku savstarpējās attiecības, vecāku un bērnu emocionālais kontakts.
Dzimums.	Dzimuma īpatnību izpausmes bērnu rotaļās, mācībās, darbā. Intereses, apvienošanās apakšgrupās. Mijiedarbība ar pretējā dzimuma vienaudžiem.

Mācīšanās stils.	Mācīšanās stila izzināšana, balstoties uz redzes spējām, dzirdi, tausti vai emocijām. Zināšanas apgūst ātri, lēni, ir aktīvs vai mierīgs, runīgs vai kluss.
------------------	---

(Dzintere, 2002, 4-5)

Bērni socializējas, vērojot un atdarinot paraugus, līdzdarbojoties, mācoties. Gūtos iespaidus bērns iekšēji pārstrādā. Būtiski socializāciju ietekmē emocionālie faktori, to iedarbība uz bērnu. (Puškarevs, Golubeva, 1999) Jo vecāks bērns, jo vairāk viņš sāk atdarināt pieaugušos, citreiz pat tas notiek kā rotaļa. Bērni jau no mazotnes sāk atdarināt savus vecākus, māsas, brāļus, bet nonākot bērnudārzā viņi sāk atdarināt citus apkārtējos. Un nav pārsteigums, ja bērns kādu dienu atnākot mājās sāk uzvesties savādāk, runā jaunus vārdus, vai rāda unikālus žestus, jo to viņi mācās viens no otra, kur kāds to varbūt ir redzējis kādā filmā/ multfilmā, vai tā mājās uzvedās kāds no viņu ģimenes locekļiem.

E. Zuimača savā grāmatā apraksta par piedzīvojumu pedagoģiju, kuru definē: “Tā ir darbību vērsta metode, kas balstās uz cilvēku fizisku, psihisku un sociālu izaugsmi un izglītību, attīsta personību un mudina veidot dzīvi ar atbildības sajūtu, gūstot no tā gandarījumu un prieku.” (Zuimača, 2015, 9) Viņa vēl apraksta, ka piedzīvojumu pedagoģija savai darbībai izvirza konkrētas prasības, mērķus un tai ir savas pielietošanas iespējas:

- ❖ Prasības:
 - Uzlabot sociālās attiecības:
 - Iemācīties labāk uz klausīt,
 - Iemācīties kontaktēties ar citiem cilvēkiem,
 - Nojaukt aizspriedumus un atrast sadarbības iespējas,
 - Attīstīt sociālās kompetences un empātiju,
 - Uzlabot konfliktu risināšanas prasmes.
 - Attīstīt personību:
 - Apzināt savas stiprās un vājās puses,
 - Celt- stiprināt pašapziņu,
 - Attīstīt pozitīvo paštēlu,
 - Pārvarēt bailes,
 - veicināt radošumu, utt.

- ❖ Mērķi un uzdevumi:
- Attīstīt savas vērtības un mērķus,
- Kļūt iecietīgākam,
- Veidot jaunas attiecības,
- Izprast jūtas un mācēt tās izteikt,
- Attīstīt izpalīdzību un komunikācijas prasmes,
- U.c. (Zuimaža, 2015, 11-12)

Piedzīvojumu metodi var izmantot pirmsskolas vecākajās grupās, kad bērni jau daudz vairāk izprot un viņiem labāk ir attīstījusies fantāzija. Piedzīvojumu metodes ietvaros viņi var doties uz kādu muzeju, vai kopīgā ekskursijā, kur būtu iespēja nostiprināt bērnu sociālās prasmes, iegūt jaunus draugus un paplašināt savas zināšanas.

Bērniem līdz septiņu gadu vecumam norit personības attīstības nozīmīgākais posms. Pirmsskolas izglītībai, salīdzinot ar skolu, ir savas īpatnības un uzdevumi:

- Pirmsskolas vecuma bērnu attīstība notiek straujākos tempos, atšķirīgi ir viņu sensitīvie un krīzes periodi.
- Pirmsskolas vecumā veidojas sava “ES” apzināšanās, vērtīborientācija. Bērniībā apgūtais nosaka tālāko dzīves gaitu.
- Mazulim piemīt tieksme atdarināt. Viņš atdarina ne tikai redzēto, dzirdēto, bet arī sev tuvo cilvēku uzvedību, domāšanas veidu.
- Bērna galvenā aktivitāte, dzīves veids ir rotaļa. Tā vienlaikus ir viņa pašizpaušmes, pašattīstības, pašdarbības forma, netiešs audzināšanas un mācību līdzeklis. Rotaļa ir līdzīga mākslai. Agrīnās pieredzes kvalitāte un kvantitāte, ko nosaka rotaļa, ir nākamais garīgās attīstības pamats. (Krinkele, 2002, 11)

1.2. Rotaļa pedagoģiskajā procesā

Rotaļa ir daļa no mūsu kultūras; tās ir universālas neatkarīgi no mūsu dažādajām izcelsmēm; mēs visi zinām, kas ir rotaļa un rotaļāšanās, un mēs zinām, kā rotaļāties. Kā mēs zinām

šīs lietas? Tā šķiet iedzimta, sava veida pievilksnās mūsos pat jaunākajā vecumā, zīdaiņa vecumā, doties un izpētīt, izgudrot, izmēģināt, izmantot mūsu iztēli, izlikties un spēlēties.

Rotaļu un mazus bērnus bieži uzskata par acīmredzamiem pāriem. Atšķirības šajā perspektīva sāk parādīties, ja mēs ņemam vērā rotaļas lomu bērnu audzināšanā.

Ja veltīsiet brīdi, lai pamanītu, kā mazi bērni rotaļājas, viņi, šķiet, atkārtoti savas darbības. Skatieties tuvāk, un jūs redzēsiet, ka viņi patiesībā pārbauda, eksperimentējot un pielāgojot savus mēģinājumus. Rotaļu pieredze piedāvā drošu vietu bērniem, lai izmēģinātu un riskētu, ja viņi jūtas droši, tad viņi var vadīt savas darbības un dot brīvu vaļu rīcības brīvībai.

Rotaļa veicina komunikāciju, attīsta sarunvalodas iemaņas un prasmes sociālo problēmu risināšanā, kā arī veicina intelektuālo spēju attīstību. Rotaļa ir bērnu logs uz pasauli. Jau no piedzimšanas brīža bērns sāk rotaļāties. Sākumā viņa partneris ir vecāki, bet vēlāk dodoties uz bērnudārzu tiek iegūti jauni draugi un arī rotaļu biedri.

Dažkārt pedagogiskajā literatūrā, it īpaši tulkojumos, vārds rotaļa tiek aizstāts ar vārdu spēle. Tiek uzskatīts, ka šie vārdi nav sinonīmi. Vārdu rotaļa lieto plašākā nozīmē, runājot par visām rotaļām – par bērnu radošajām rotaļām, simboliskajām rotaļām, ko izdomā paši bērni, utt. (angļu val. play). Vārdu spēle galvenokārt attiecinā uz sporta spēlēm, galda, prāta spēlēm u. c. (angļu val. game). Spēlēm ir iepriekš izstrādāts saturs un noteikumi. (Dzintere, Stangaine, 2012)

Salīdzinot rotaļu un spēļu skaidrojumus, tajos var saskatīt nelielas atšķirības. Rotaļas skaidrojumā vairāk ir uzsvērtā bērna brīvība, tās izklaidējošais raksturs, jaunrade, vienlaikus norādot uz tās lomu bērna attīstībā. Pedagoģijas vārdnīcā atklāta radošā rotaļa, tās struktūra, saistot to ar bērna iztēli. Turpretī spēles skaidrojumā akcentēti noteikumi, sacensības moments, bērnu sociālā mijiedarbība. Kaut gan tāpat kā spēle arī rotaļa varētu būt ar noteikumiem, bet šie noteikumi jebkurā brīdī var pamainīties vai pazust, ko gan nav iespējams teikt par spēli.

Rotaļu pozitīvā ietekme:

1. Sīkās un lielās motorikas attīstīšana
2. Sajūtu asināšana
3. Emociju izpausme – empātija, u.c.
4. Dalīšanās, iespēja rotaļu laikā dalīties/ mainīties ar gājieniem – harmonija
5. Vārdu krājuma palielināšana
6. Paaugstināta koncentrācija
7. Elastība

8. Lomu uzņemšanās
9. Iztēles un radošuma paplašināšana/palielināšana.

Rotaļa ir spēcīga un svarīga darbība. Tai ir dabiska un pozitīva ietekme uz bērnu sociālo, fizisko, emocionālo un kognitīvo attīstību. Vislabākā mācīšanās notiek, kad bērni rotaļājas.

Daudzi autori atbalsta mācīšanos rotaļājoties klasēs. Dažas rotaļas ir “lielas” tādā nozīmē, ka tās ilgst ilgu laiku vai atkārtojas dienu un nedēļu ietvaros. Citas no tām ir “mazas” ar to, ka var tikai notikt vienreiz vai aizņemt mazāk nekā minūti, lai tās izvērstos. Rotaļas un mācīšanās rakstura dēļ nav viens prakšu kopums, kas novedīs pie efektīvas mācīšanās rotaļājoties; kas darbosies tavā klasē būs unikāls tikai jums un bērniem, kurus jūs mācāt.

D.Dzintere un I.Stangaine analizējot psihologu Dž.Bruneru raksta, ka viņš izdala rotaļas īpašības, kas vairāk skar pašu rotaļas procesu, tās kognitīvās funkcijas:

- rotaļa ir iekšēji motivēta darbība. Tā mīkstina kļūdu un neveiksmju smagumu;
- rotaļa – vāji izteikta saikne starp mērķi un līdzekļiem. Ar rotaļas palīdzību bērns ne tikai izzina, bet arī rada un izgudro;
- rezultāti ir mazsvarīgi. Bērni tiem nepiešķir pārāk lielu nozīmi;
- bērnu rotaļai reti ir gadījuma raksturs, tā reti ir haotiska. Tā attīstās pēc noteikta scenārija;
- bērns rotaļā gūst gandarījumu (Dzintere, Stangaine, 2005, 16).

Rotaļai piedēvē dažādas īpašības – tā ir brīvas indivīda vēlmju izpausme, kas īsteno daudzveidīgas funkcijas, tā ir aktivitāte, kurā cilvēks (bērns) gūst prieku, apmierinājumu no savas personīgās darbības. (Dzintere, Stangaine, 2005)

Bērni vēlas kustēties, vingrot, demonstrēt savu spēku, sacensties ar citiem bērniem. Bieži vien tieši tam mūsdienās trūkst iespēju, jo mājās mazie ir ierobežoti istabās, bet ārā plašumu mazina ielu satiksmes kustība. (Dzintere, 1999)

Darbojoties bērnam pašam jānonāk līdz secinājumam, risinājumam, skaidrojumam, sakarībām un cēloņiem, atrodot labāko variantu. Galvenais līdzeklis pirmsskolas vecuma bērnu aktīvai darbībai ir rotaļa. Tā aplūkojuma no dažādiem aspektiem – gan kā mazuļa patstāvīga, gan kā pieaugušo organizēta darbība. Rotaļa jā saglabā kā pamats bērna personības un izziņas sfēras attīstībai, emocionālajam komfortam, līdzsvaram, apmierinājuma, prieka, brīvības un drošuma izjūtai. Rotaļā bērns attīsta uzmanību, uztveri, domāšanu, sajūtas, atmiņu, jaunradi, gribu, gūst plašu personības pilnveides spektru. (Krinkele, 2002, 17)

Rotaļas attīsta gan lielo, gan sīko motoriku. Lielas kustības ietver skriešanu, lēkšanu, līšanu, kāpšanu un balansēšanu, savukārt mazās kustībās tiek izmantoti mazāki roku un pirkstu muskuļi, piemēram, zīmēšana, pacelšana, sakraušana, manipulēšana un eksperimentēšana ar objektiem. Šīs smalkās motorikas ir tas, ko mēs ikdienā izmantojam, lai aiztaisītu rāvējslēdzējus un pogas, izmantotu galda piederumus un atvērtu traukus, aizsietu kurpju šņores, utt.

Rotaļa palīdz bērnam izprast sevi, tuvotie un apgūt tuvāko apkārtni, iedziļināties gan pieaugušo, gan citu bērnu attiecībās. Tā palīdz izjust, pārdzīvot un atcerēties vēroto, dzirdēto, TV skatīto un radoši to attēlot savās rotaļās, pašiem izpildīt kādu lomu – vecāku, skolotāja, pasaku varoņa u.c. (Dzintere, Stangaine, 2005)

Uz rotaļām balstīta pedagoģija apraksta pieeju, kur skolotājs atzīst, ka bērni vislabāk mācās caur aktīvu, praktisku, rotaļīgu darbošanos.. Uz rotaļām balstītā klasē skolotājs pieņem lēmumus par dienas grafiku, vidi, materiāliem, mijiedarbībām un aktivitātēm pamatojoties uz bērnu stiprajām pusēm, vajadzībām, interesēm un nepieciešamībām. (Hennessey, 2016)

Uz rotaļām balstīta mācīšanās ietekmē bērnu sociālo un kognitīvo spēju attīstību un akadēmiskās prasmes. Arvien vairāk pierādījumu liecina, ka brīvā rotaļa un skolotāju vai skolēnu vadītā rotaļa atšķiras šiem attīstības rezultātiem. Šķiet, ka brīvā rotaļa ir īpaši izdevīga sociālās kompetences un pašregulācijas attīstībā. (Danniels, Pyle, 2018) Brīvajā rotaļā bērni paši izvēlās ko darīt, viņiem ir dota lielāka iespēja komunicēt savā starpā un nostiprināt vai paplašināt savas sociālās prasmes. Skolotāju vadītajā rotaļā pilnīgi un noteikti būs iekļauti kādi noteikumi vai kādas specifiskas frāzes vai darbības, kuras bērniem būs jā dara, kā rezultātā, bērniem nebūs tik daudz laika, lai komunicētu savā starpā. Šādas rotaļas arī mazinās iespēju veidotie konfliktiem starp bērniem, kā rezultātā bērni negūs pieredzi un iemaņas, lai veiksmīgi un pozitīvi atrisinātu konfliktus.

Izpētot mūsdienu teorētiskās tendences, kas saistītas ar uz rotaļām balstīta mācīšanās, Wood (2007) apraksta skolotāju lomu uz rotaļām balstīta klase kā tādu, kurā ietilpst:

- Izaicinoša mācību vidi plānošanai un resursu piešķiršana;
- Atbalstīt bērnu mācīšanos ar plānotu rotaļnodarbību;
- Bērnu spontānas rotaļas paplašināšana un atbalstīšana;
- Paplašinot un attīstot bērnu valodu un komunikācija rotaļās;
- Novērtēt bērnu mācīšanos caur rotaļām;
- Nepārtrauktības un progresēšanas nodrošināšana;

- Apvienojot pieaugušo vadītas un bērnu iniciētas aktivitātes;
- Uzsvērt labi plānotu, mērķtiecīgu rotaļu (telpās un ārā);
- Nepārtrauktības plānošana starp rotaļu un darbu;
- Dot bērniem laiku, lai viņi varētu aizrauties un padziļināti strādāt. (Wood, 2007)

Elizabete Džounsa un Grečena Reinoldsa savā grāmatā “The Play’s the Thing” (2011, 32-96) apraksta skolotāju lomas rotaļās kā:

- Skatuves vadītājs – skolotāja ziņā ir nodrošināt pietiekami daudz vietas, pietiekami daudz materiālu un

pietiekami daudz laika, iekārtojot vidi tā, lai izrāde varētu notikt.

- Starpnieks – problēmu risināšanas prasmju modelēšanā un skaidrošanā, kuras bērni vēlāk var izmantot paši.

- Spēlētājs — skolotāji ieiet un iziet no bērnu rotaļām, lai modelētu un būtu starpnieki. Viņi darbojas kā palīgs, klients, apmeklētājs un tā tālāk, lai saglabātu rotaļas, reaģējot uz bērnu idejām.

- Rakstnieks – skolotājs ir to datu savācējs un organizētājs, ko viņš pamana vērojot bērnus spēlējoties. Papildus bērnu rotaļu novērošanai un dokumentēšanai, plānošanas un vērtēšanas nolūkos skolotājs var darboties arī kā bērnu rakstvedis, izmantojot attēlojumus, gan rakstiskus, gan attēlus, lai sazinātos ar bērniem.

- Vērtētājs un komunikators – pastāvīgi novērojumi, koncentrējoties uz bērnu spējām – ko viņi var darīt tā vietā, ko viņi nevar darīt. Novērošanai un novērtēšanai izmantotie ieraksti ietver skolotāju atveidojumus.

- Plānotājs – plānošana ir jauns process, kurā rotaļai ir prioritāte, kā rezultātā rodas parādīšanās

mācību programma – tāda, kurā gan pieaugušie, gan bērni izrāda iniciatīvu un pieņem lēmumus, un tajā pašā laikā sasniedz rezultātus, izmantojot uz rotaļu balstītu mācīšanos. (Jones, E., & Reynolds, G., 2011)

Rotaļu aktivitāšu un rotaļlietu izvēli bērnudārzā veic gan skolotājs, gan bērni, un tas liecina, ka grupā valda brīvības un vienlīdzības atmosfēra attiecībās starp audzinātāju un skolēniem. Daudzos pētījumos ir uzsvērts fakts, ka bērnu iesaistīšana izglītības procesā kopumā, bet arī īpaši rotaļu iesaistīšana izglītības procesā palīdz bērniem attīstīt viņu personīgās prasmes, autonomiju un radošumu, palīdz uzņemt iniciatīvu un noteikt, ko viņi vēlētos. (Sakellariou, Banou, 2020)

Bieži jau ārējā bērna veidolā var manīt, ka kustību viņiem ir par maz: parādās nepareiza stāja un tuklums. Pediatri ir neapmierināti ar daudzu pirmsskolēnu fizisko attīstību. Šai sakarā palīgā tiek lūgti vecāki. Neskatoties uz ierobežotajām iespējām, tieši viņi var paaugstināt savu bērnu fizisko aktivitāti. (Dzintere, 1999)

Rotaļā pilnveidojas kustības. Tā ir gribas attīstības skola, kurā mācās izpildīt noteikumus, kurus izvirza rotaļa un radoši variē rotaļnieki. Rotaļas prieks ir pats būtiskākais bērnu attīstības virzītājs. Skolotājam aktīvi līdzdarbojoties, rotaļa kļūst par bērnu attīstības veiksmīgu izpētes materiālu un pamatu turpmākā darba plānošanai. Skolotāja uzdevums ir veicināt bērnu iniciatīvu, veidot aktīvu vidi. Rotaļa var kalpot gan kā mācīšanās metode, kā līdzeklis, kā organizācijas forma, gan kā diagnostikas un korekcijas līdzeklis. (Kaņepeja, 2012)

Labi sakārtotai videi vajadzētu veicināt bērnu attīstību, mācoties un spēlējoties. Veids, kā tiek veidota un konfigurēta fiziskā vide ietekmē to, kā bērni jūtas, rīkojas un uzvedas. Fiziskā vide ļauj augt un attīstīties, izmantojot aktivitātes un materiālus noteiktās rotaļu zonās. Telpas iekārtojumam rotaļu aktivitātēm ir svarīga loma skolēnu sociālajā un valodas mijiedarbībā. Slikti izstrādāts telpas iekārtojums var izraisīt traucējumus un negatīvu sociālo mijiedarbību starp skolēniem un/vai starp skolēni un skolotājs. Piemēram, lasīšanas un rakstīšanas centrs blakus mūzikas zonai radītu traucējumus bērniem, kuri cenšas koncentrēties uz rakstīšanas prasmi. (Kimberly A. Gordon Biddle, Ana Garcia-Nevarez, Wanda J. Roundtree Henderson and Alicia Valero-Kerrick, 2013)

Rotaļām var būt dažādi veidi, ar kopīgām kategorijām, kas var pārklāties un pārklājas noteiktā rotaļu epizodēs. Tās ietver pētniecisku rotaļu ar priekšmetiem, fizisku rotaļu, izlikšanos, fantāzijas vai dramatiskas rotaļas, spēles un mīklas un citas rotaļas, kas ietver nepārprotamus noteikumus, konstruktīvās rotaļas (tostarp mākslinieciskās un muzikālās rotaļas), valodu rotaļas (rotaļas ar vārdiem un citas valodas iezīmes, piemēram, atskaņas) un rotaļas brīvā dabā.

Visā pirmsskolas vecumā mazi bērni iesaistās dažādās rotaļās, tostarp sociālās, paralēlās, konstruktīvās, sociodramatiskās un kustību spēlēs. Rotaļu biežums un veids atšķiras atkarībā no bērnu vecuma, kognitīvā brieduma, fiziskās attīstības, kā arī kultūras konteksta.

Rotaļas var iedalīt pēc to veidiem:

1. Sociodramatiskā rotaļa - kas ietver sadarbību un rotaļu koordināciju starp diviem vai vairākiem bērniem, parasti sākas, kad bērni ir 4 vai 5 gadus veci, un ir kognitīvi prasīga, jo

bērni vienlaikus patur prātā to, ko viņi ir sarunājuši par savu lomu un raksturu ar citiem bērniem kā arī citu bērnu varoņus un to, kas norunāts par sižetu, kā arī to, ko attēlo dažādi objekti.

2. Paralēlās rotaļas – kad bērni savās grupiņās rotaļājas viens otram blakām, bet neapvienojas jeb kopā nespēlējas.

3. Kustību rotaļas - ir saistīta ar ķermeņa kustību, bet ne vienmēr sacensību vidē. Daži piemēri ir tagu spēlēšana, frisbija mešana, dejas mūzikas pavadībā un braukšana ar riteni, dipdapu. Kustību rotaļas var attīstīt bērnu lielās un smalkās motorikas. Tas arī palīdz līdzsvaram, roku un acu koordinācijai, muskuļu attīstībai un daudz ko citu.

4. Dramatiska vai fantāzijas rotaļa - Dramatiskā spēle koncentrējas uz jūsu bērna iespaidīgāko rīku: viņa iztēli. Šajā kategorijā ietilpst jebkura veida fantāzijas aktivitātes, piemēram, ģērbšanās, izlikšanās mājās vai šķietamība, ka strādājat restorānā, utt.

5. Sociālās rotaļas – ir jebkura rotaļa, kurā bērni savā starpā sarunājas, komunicē.

6. Valodu rotaļas - veidojas, kad cilvēki manipulē ar vārdu formām un funkcijām.

7. Konstruktīvās rotaļas - ir tad, kad bērni izmanto dažādus materiālus, lai kaut ko radītu vai uzbūvētu.

Ir daudzi veidi kā iedalīt rotaļas pēc tā kā tās tiek vadītas jeb organizētas.

Rotaļu veidi pēc to vadīšanas stila:

➤ Tiešās apmācības rotaļu galvenās iezīmes:

- Pieaugušais ierosina un vada
- Bērns seko
- Vairāk struktūras un mazākas izvēles iespējas
- Pieaugušais izvirza mērķi(-s), kas ir pielāgoti bērnu mācību vajadzībām un interesēm.

- Bērni ir aktīvi iesaistījušies aktivitātes laikā.

➤ Brīvās rotaļas galvenās iezīmes

- Bērns iniciē un vada
- Mazāka struktūra un lielāka izvēle
- Bērni rotaļā izvirza savus mērķus, sekojot viņu interesēm. Viņi bieži ir ļoti aktīvi:

pēta, jautā, kā būtu, ja no jauna izgudrotu idejas un radītu jaunas nozīmes.

- Pieaugušo loma - vērot, klausīties un atbalstīt bērnus rotaļu laikā. Atbalstīt, kad bērni saskarās ar grūtībām (piemēram), lai pievienotos vienaudžu spēle, izskaidrotu savas idejas vai vajadzības, regulējot savas emocijas.

- Vadītās spēles galvenās iezīmes

- Pieaugušie ir iniciatori un bērni vada

- Līdzsvarota struktūra un izvēle

- Pieaugušais izvirza mērķi(-s), kas ir pielāgoti bērnu mācību vajadzības un intereses.

- Bērni izvēlas, ko un kā darīt; pieaugušais ir klāt un mijiedarbojas ar bērniem, bet viņi nevada bērnu rīcību.

- Pieaugušo loma - izveidot spēles kontekstu ar vai priekš bērniem ar iegulto mācīšanos fokusu (piemēram, pārtikas veikals ar izkārtnēm un papīra nauda). Novērojiet, attīstiet un paplašiniet bērnu domāšanu un idejas.

Pozitīvais bērnam Vadītā spēle var radīt lielāku pozitīvo ietekmi viņu lasītprasme, rēķināšana, sociālās prasmes un pašregulācijas prasmēs. (Hanne Jensen, Angela Pyle, Jennifer M. Zosh, Hasina B. Ebrahim, Alejandra Zaragoza Scherman, Jyrki Reunamo and Bridget K. Hamre, 2019)

Ir atklāts, ka bērnavadīta jeb brīvā rotaļa atbalsta vairākus vispārīgākus mācību rezultātus.

Tā atbalsta:

- sociāli emocionālo attīstību, īpaši pašregulācija, un sociālās prasmes

- radošumu un iztēli

- problēmu risināšanu un neatlaidību

- iesaistīšanos lasītprasmes aktivitātēs (kur lasītprasmes materiāli ir iegulti rotaļu scenārijos)

- vispārējo kognitīvo attīstību (izmantojot tādas aktivitātes kā plānošana, problēmu risināšana un izpratne)

Brīvā rotaļa var būt mazāk noderīga mācību satura apgūšanai vai bērnu domu koncentrēšanai uz svarīgām, jaunām mācīšanās dimensijām. Brīvā spēle var atšķirties pēc kvalitātes, tai var pietrūkt izaicinājumu un tā var ierobežot mācīšanās iespējas.

Vadītas rotaļa atbalsta:

- labāk atbalstīt dabaszinātņu apguvi un valodu, lasītprasmes un matemātikas rezultātus

- uzlabot vārdu krājumu un atbalstīt lielāku iesaistīšanos sociālajā mijiedarbībā
- veicināt lasītprasmi un matemātikas prasmes un vispārēju satura apguvi
- atbalstīt augstāku radošu un elastīgu izpēti un efektīvāku problēmu risināšanu
- uzlabot pašregulācijas prasmes, piemēram, kognitīvo elastību (Gray P., 2017)

1.3.Kustību rotaļas bērnu sociālo prasmju attīstībai

Pozitīvai saskarsmei bērna attīstībā ir liela nozīme, jo tieši caur saskarsmi bērns iepazīst pasauli un tajā notiekošo. Ikdienā sadarbojoties ar citiem cilvēkiem gan bērniem, gan pieaugušajiem, bērns mācās savstarpējās attiecības, kuras cilvēka dzīvē ieņem neatņemamu lomu. Bērni apgūst saskarsmi gan ar pieaugušajiem, gan ar vienaudžiem. Neatņemama sastāvdaļa vienaudžu saskarsmes sekmēšanai ir kustību rotaļas.

Dzīves pieredzes skola ir kustību rotaļa, kura bērnam rada aizrautību un arī prieku. Kustību rotaļu galvenie mērķi ir:

- radīt bērnam prieku, apmierinājumu;
- nostiprināt kustību iemaņas (skrējieni, lēcieni, metieni utt.);
- attīstīt fiziskās īpašības;
- veidot saskarsmes spēju ar citiem bērniem, sekmējot labestību, atjautību, humora izjūtu

(Konstantinova, 2011).

Kustību rotaļa pilda dažādas funkcijas – tās bērnu attīsta un māca vienlaicīgi, paaugstina kustību aktivitāti, izraisa pozitīvas emocijas, attīsta psihiskos procesus un bērnu intelektu. Pedagogam, organizējot kustību rotaļu, jāņem vērā un ikdienā jāpielieto visi kustību rotaļas iedalījuma principi, kā arī jāzina kustību rotaļas raksturojums un nozīme bērnu attīstībā. Lai sasniegtu vēlamu bērnu kustību un citu veidu rezultātu, pedagogam jāprot izvēlēties attiecīgu rotaļu bērnu spējām un ieinteresētībai atbilstošajā vecumā. Lai kustību rotaļa bērniem patiktu, aizrautu tos un izdotos, ļoti svarīgi, kā pedagogs – rotaļas vadītājs izskaidros rotaļas noteikumus. To apstiprina pedagoģiskā literatūra par kustību rotaļu vadīšanu (Konstantinova, 2011).

I. Dravniece raksta, ka kustību rotaļa ir rotaļu darbības izpausme, kurā ir izteikta kustību darbība. Tā ietver sevī raksturīgākos un svarīgākos cilvēku savstarpējo attiecību veidus – sacensību un sadarbību. Šai rotaļai ir tematisks saturs, organizatoriskā uzbūve, konkrēts kustību veids un

noteikumi. Kustību rotaļas pamatā ir aktīvas kustības, un tās ir, lēkšana, mešana, skriešana, šķēršļu pārvarēšana. (Dravniece, 2013)

Apskatot vēl citus autorus var piekrist, ka viņiem domas vairāk vai mazāk sakrīt. Cits vairāk akcentē, ka kustību rotaļās ir ļoti svarīga sastāvdaļa bērnu fizisko prasmju attīstība, savukārt, citi autori min, ka kustību rotaļas diezgan daudz attīsta sociālās prasmes un spēju sadarboties un risināt konfliktu situācijas. Tātad, pie kustību rotaļām pieder ikviena rotaļa, kuras laikā tiek izpildītas kustības un kurām ir savi noteikumi.

Rotaļa uzlabo veselību. Bērni, kuri daudz nodarbojas ar kustību aktivitātēm, iesaistīties enerģiskākās aktivitātēs arī mājās, savukārt bērni, kuriem trūkst aktīvas fiziskās aktivitātes vai tās ir nepietiekamā daudzumā, mājās izvēlas mazkustīgas aktivitātes, piemēram, skatās televizoru, lieto mobilo telefonu vai datoru (Mabagala, 2012). Ņemot vērā, 21 gadsimtu, kad liela daļa bērnu un skolēni daudz laika pavada elektroniskajās ierīcēs, kad vecāki meklē dažādus papildiespējas, lai visdažādākajos veidos ierobežotu bērnu laikus telefonos, ir svarīgi, ka bērni vismaz bērnudārzos vai skolās aktīvi darbojas. Mazākiem bērniem tās var būt dažādas kustību rotaļas, spēles vai citas aktivitātes. Savukārt ar skolēnu vecumu ir jau daudz sarežģītāk, ir labi, ja skolēni starpbrīžos nevis spēlē savu telefonu, bet daudz labāk paspēlē ķerenes vai savā starpā komunicē par jebkādu tēmu.

I. Konstantinova savā darbā apraksta šādus principus pēc kuriem tiek dalītas kustību rotaļas:

- Pēc grūtības pakāpes – vienkāršas, sarežģītas;
- Pēc fiziskās slodzes – mierīgas, vidēji straujas, straujas;
- Pēc pamatkustību veida – ar lēcieniem, ar mešanu, ar lēkšanu, ar skriešanu ātrā tempā vai izklaidus, u.c.;

- Pēc fizisko īpašību attīstības – veiklība, orientēšanās, utt.;
- Pēc bērna vecuma, fiziskās attīstības un sagatavotības;
- Pēc dalībnieku skaita – individuālās rotaļas, grupu rotaļas, lielo grupu rotaļās;
- Pēc satura (Konstantinova, 2011,8)

Savukārt dažādu autoru darbos var atrast šādu vai ļoti līdzīgu kustību rotaļu klasifikācija:

- Apvieno rotaļas pēc noteikumiem:
 - elementārās rotaļas (noteikumus var variēt);
 - sporta spēles(kur stingri reglamentēti noteikumi).
- Pēc pamatkustību veida
 - ar soļošanu;

- ar skriešanu;
- ar lēkšanu;
- ar rāpošanu un rāpšanos;
- ar ripināšanu un mešanu;
- rotaļas ar dažādām kustībām.
- Rotaļas pēc satura:
 - sižeta;
 - bez sižeta;
 - rotaļas ar dziedāšanu un dzejoļu skaitīšanu.
- Pēc rotaļas darbības raksturojuma
 - ar sacensību elementiem.
- Pēc dinamiskā raksturojuma:
 - rotaļas ar mazo intensitāti;
 - rotaļas ar vidējo intensitāti;
 - rotaļas ar lielo intensitāti.

Bērnu fizisko spēju un pamatkustību attīstībā kustību rotaļām ir ļoti svarīga un nozīmīga loma. Ikvienu rotaļu attīsta visas biomotoro spēju izpausmes formas – kustību koordināciju, kustību reakciju, līdzsvaru, orientāciju laikā un telpā, kustību biežumu, reakcijas ātrumu, vienas kustības reakciju, spēku, ātrspēku, izturību, aktīvo lokanību. (Anspoka, Černova, Lanka, 2016)

Rotaļas sociālie komponenti ir ne tikai saskarsme, bet arī darbības, ko veic bērns, lai rotaļā attēlotu lomu uzvedību sociālā vidē. Sociālās pieredzes apgūvē liela loma ir pašiem bērniem. Bērni, savstarpēji rotaļājoties, iegūst pieredzi, ko pieaugušie tik labi nespēj viņiem dot. Ir trīs galvenās sfēras, kuras attīstās, bērniem savstarpēji sadarbojoties un draudzējoties:

- Kopīgi rotaļājoties, rodas iespēja apgūt sociālās iemaņas;
- Tiek veicināta sociālā salīdzināšana;
- Tiek attīstīta piederības izjūta grupai. (Dzintere, Stangaine, 2005)

Uz bērniem vērstas rotaļas ar vienaudžiem ir izceltas kā svarīgs centiens bērniem attīstīt sociālo un emocionālās kompetences, piemēram, noteikumu vadīšanu un ievērošanu, konfliktu risināšanu un citu cilvēku emocionālās labklājības atbalstīšanu. Bērnu sarunu iespēju nodrošināšana un noteikumu ievērošana spēles laikā ir bijusi saistīta arī ar pašregulācijas prasmju attīstību. (Daniels, Pyle, 2018)

Izvēloties spēlēt ar lietām, ko viņiem patīk darīt, bērni faktiski attīsta prasmes visas attīstības jomas: intelektuālā, sociālā, emocionālā un fiziskā. Piemēram, kamēr bērni spēlējas, viņi var izmēģināt jaunas sociālās prasmes (piemēram, dalīties ar rotaļlietām, vienojoties par to, kā strādāt kopā ar materiāliem), un viņi bieži vien uzņemas kādu izaicinājumu izziņas uzdevumi (piemēram, izdomāt, kā izveidot ēku ar mazākiem blokiem, kad lielāki nav pieejami). Bērni ir „praktiski” izglītojamie. Viņi iegūst zināšanas rotaļīgā mijiedarbībā ar priekšmetiem un cilvēkiem. (Lopez, 2018)

Izvēloties kustību rotaļas, svarīgi pievērst uzmanību tam kādu saskarsmes prasmi ir svarīgi sekmēt, lai to veiksmīgāk izziņātu pedagoģe L. Kurzemiece iesaka, ka rotaļās var iedalīt šādas kompetences, ko izveidojuši dāņu sporta speciālisti.:

- Ķermeniskā kompetence Ar iespēju:
 - attīstīt fiziskās īpašības;
 - attīstīt sava ķermeņa izskatu.
- Sportiskā kompetence Ar iespēju:
 - sadarboties ar partneriem;
 - atrisināt konfliktus;
 - just solidaritāti ar citiem;
 - uzņemties atbildību par pārējiem;
 - darboties dažādās lomās (lomu elastīgums).
- Sportiskā kompetence Ar iespēju:
 - vingrināties konkurēt;
 - iegūt zināšanas,
 - apgūt sporta veidu tehniku, taktiku un sacensību noteikumus.
- Personīgā kompetence Ar iespēju:
 - domāt patstāvīgi;
 - kritiski vērtēt darbošanās noteikumus;
 - uzņemties iniciatīvu;
 - risināt problēmas;
 - iejusties un līdz dzīvot (empātija);
 - fantazēt radoši darboties;

- attīstīt prasmi ātri domāt un reaģēt. (Kurzemiece,2001,35).

Tieši saskarsme ar citiem bērniem ir līdzeklis, lai attīstītu sevī spēju gan sadarboties, gan sacensties, kas būs tik ļoti noderīga un nepieciešama turpmākās attīstības gaitā. Radošā rotaļa ir bērnu savstarpējo attiecību skola. Šajās rotaļās var novērot bērnu savstarpējo attiecību dažādību, kas liecina par viņu uzmanību, iejūtību, prasmi aizstāvēt savu viedokli un ieklausīties arī rotaļbiedrā. Rotaļās bērni apmierina vajadzību pēc saskarsmes, izziņas, pašregulācijas. Rotaļa sekmē sava Es apzināšanos, bērna pašattīstību un veicina attīstību kopumā. (Gaugere, Kaņepeja, 2012)

Rotaļājoties bērni mācās kavēt impulsīvu uzvedību un plānot adaptīvākas atbildes. Neuzspiesta rotaļa ļauj bērniem praktizēt savas fiziskās uzvedības pašregulāciju mērenā līmenī Bērnu spēja sadarboties, sekot sociālie noteikumiem, stresa pārvarēšana un emociju regulēšana ir nozīmīga attīstība sasniegumiem, jo īpaši ņemot vērā to, ka bērnu sociālā pielāgošanās ir ļoti svarīga tālākajās skolas gaitās un panākumos. (Daubert, Ramani, Rubin 2018)

Rotaļā aktivitāte izpaužas daudzveidīgi. Bērns rotaļā, ievērojot tās struktūru un īpatnības, veic daudzveidīgas darbības, kas liek viņam domāt, pārdzīvot u. c. Tas tieši vai netieši paaugstina viņa komunikatīvo kompetenci, viņa attīstību veselumā.

Bērna aktivitāte rotaļā:

- Ieklausās rotaļbiedrā: klausās, dzird un saprot runāto.
- Uztver, vēro, atceras, plāno, izzina.
- Atdarina vēroto, dzirdēto runā, kustībās, mīmikā, uzvedībā.
- Domā, iztēlojas, sacer jaunus vārdus, tēlus un notikumus, spriež, secina.
- Maina, aizvieto, pielāgo, kombinē.
- Sadarbojas, novērtē, pamāca, iedrošina, norunā, palīdz.
- Pārdzīvo, smejas, priecājas, dusmojas.
- Pauž savu attieksmi, pasaules skatījumu. (Dzintere, Stangaine, 2012)

Kustību rotaļa ir apzināta, radoša, emocionāla, aktīva darbība, kura norit pēc zināmiem noteikumiem un virzīta uz šķēršļu un grūtību pārvarēšanu noteikta mērķa sasniegšanā. Kustību rotaļa ir rotaļu darbības izpaušme, kurā ir spilgti izteikta kustību darbība, kas atšķiras no reglamentētām kustībām ar to kustību uzdevumu veikšanas iniciatīvo momentu. Visbūtiskākā rotaļu īpatnība ir tā, ka tās ietver sevī raksturīgākos un svarīgākos cilvēku savstarpējo attiecību veidus – sacensību un sadarbību. Kustību rotaļu pamatā ir aktīvas kustības – skriešana, lēkšana,

mešana, šķēršļu pārvarēšana u.c. Katrai kustību rotaļai ir tematisks saturs, konkrēts kustību veids, organizatoriskā uzbūve un noteikumi. (Dravniece, 2013, 9)

Pētot un analizējot dažādu autora darbus par kustības rotaļu un tās nozīmi bērna ikdienā, attīstīšanā un audzināšanā, var piekrist I. Konstantinovas secinājumiem par kustību rotaļu ka tā:

- sekmē bērna fizisko attīstību un tai piemīt sportisks raksturs;
- sekmē bērnu psihiskos procesu attīstību- gribu, drosmi, izpalīdzību ;
- sekmē bērna saskarsmes prasmju attīstību, bērns mācās socializēties ar vienaudžiem, vingrinās labvēlīgi reaģēt uz aizrādījumiem un saprotoši attiekties uz tiem, izteikt tos pieklājīgā formā kā arī konflikta situācijās piekāpties;
- Ir darbaudzinātāja, veidojot vienkāršs praktiskā darba iemaņas, prasmes;
- Ir kā estētiskās audzināšanas līdzeklis- palīdz izjust savu ķermeni un attīstīt savu fizisko “Es”;
- sekmē un attīsta tikumisko audzināšanu, jo tā veido bērnos godīgumu, attīsta gribu, drosmi u.c;
- Ir bērna pašrealizācijas veids, kas sekmē bērna "Es" apzināšanos, ceļ pašvērtējumu un pašapziņu. Bērni izmanto savu radošo iztēli, izdomu domājot jaunus noteikumus;
- Attīsta bērna intelektualitāti, paaugstina bērna aktivitāti. (Konstantinova 2011, 11)

Kopīgas rotaļas ar citiem bērniem sekmē bērna socializāciju un veicina saskarsmi. Bērns rotaļā apgūst uzvedības modeļus, sociālās normas un vērtības, jūtas, zināšanas, kas nepieciešamas kopīgo rotaļu savstarpējo attiecību regulēšanai. Neparedzamas situācijas un darbošanās komandā nostiprina un pilnveido savstarpējās attiecības.

2. Kustību rotaļas izmantošana bērnu sociālo prasmju attīstībai

2.1. Pētījuma metodoloģiskais raksturojums

Pētījums tika veikts vecākajā pirmsskolas vecuma grupā, kurā ir 14 bērni, no tiem 7 meitenes un 7 zēni. Bērnu vecums šajā grupā ir 5-6 gadi.

Šī pētījuma **mērķis** ir teorētiski analizēt un praktiski pētīt rotaļas izmantošanas iespējas saskarsmes veicināšanai vecākajā pirmsskolas vecuma posmā.

Lai šo mērķi veiksmīgi un sekmīgi realizētu tika izstrādāti empīriskā pētījuma uzdevumi.

Pētījuma uzdevumi:

1. Izstrādāt kritērijus bērnu sociālo prasmju izvērtēšanai.
2. Organizēt pedagoģisko procesu, tajā iekļaujot kustību rotaļas, kuras sekmē sociālās prasmes.
3. Izvērtēt bērnu sociālās prasmes pētījuma beigās.

Pētījuma hipotēze – Mērķtiecīga un sistemātiska kustību rotaļu organizēšana sekmē 5 – 6 gadīgu bērnu sociāli prasmju attīstību.

Lai pārbaudītu hipotēzi, tika izmantotas pētījuma metodes – novērošana, pedagoģiskā izmēģinājuma darbība, dati tika apstrādāti Excel.

S.Kristapsone raksta, ka **novērojumu** sauc par zinātnisku, ja tas ir plānveidīgs, mērķtiecīgs, ilgstošs, patstāvīgs un norit dabiskā vidē. Novērojums ir nozīmīgs tāpēc, ka šī metode ļauj precīzāk izprast cilvēka rīcības nianšes un jēgu (Kristapsone, 2008, 270).

Pētījumā novērošana tika veikta, lai noskaidrotu, kā bērnu starpā notiek sociālās prasmes un kuras no tām vajadzētu uzlabot katram no bērniem.

Bērnu sociālās prasmes tika novērotas pēc iepriekš izstrādātiem kritērijiem, kuros būtiskākais ir:

1. Piedalās rotaļās, spēlēs un aktivitātēs;
2. Ievēro kustību rotaļas noteikumus;
3. Komunicē ar vienaudžiem;
4. Darbojas patstāvīgi, pāri un/vai komandā;
5. Reaģē uz aizrādījumu;
6. Spēj kontrolēt emocijas kustību rotaļas laikā.

Kritēriji un to rādītāji atspoguļoti 2.tabulā.

2.tabula. Kritēriji un to rādītāji

Kritērijs	Sācis apgūt (S) (1 punkts)	Turpina apgūt (T) (2 punkti)	Apguvis (A) (3punkti)	Padziļināti apguvis (P) (4 punkti)
Piedalās rotaļās, spēlēs un aktivitātēs. Iesaistās grupas darbībās, saskaņo savu darbību ar citiem.	Piedalās vienaudžu vai pieaugušā ierosinātās aktivitātēs.	Piedalās rotaļās, spēlēs un aktivitātēs pāri un/vai nelielā grupā.	Piedalās rotaļās, spēlēs un aktivitātēs sadarbojoties ar citiem, mācās veidot noturīgas attiecības.	Iesaistās rotaļās, spēlēs un aktivitātēs, lai sasniegtu kopīgu mērķi. Kopīgi plāno darbības.
Ievēro kustību rotaļas noteikumus. Izprot un pieņem rotaļas noteikumus. Pārvalda savu uzvedību.	Individuāli uzrunāts, ievēro rotaļas noteikumus.	Ar pieaugušā mudinājumu ievēro rotaļas noteikumus.	Ievēro rotaļas noteikumus. Ievēro vispārpieņemtas uzvedības normas.	Izprot un ievēro rotaļas noteikumus, paskaidro tos citiem. Izprot vispārpieņemto uzvedības normu nozīmi.
Komunicē ar vienaudžiem. Sazinās izmantojot verbālo un neverbālo komunikāciju. Ieklausās citu teiktajā, izsaka savas domas un jūtas.	Ieklausās citu teiktajā, tad, ja tiek individuāli uzrunāts. Pauž savu viedokli tikai konkrēti jautājot.	Ieklausās citu teiktajā, darbojoties mazā grupā. Pauž savu viedokli un izsaka domas par konkrētām lietām. Sarunas iesaistās ar vienu vai vairākiem sarunas dalībniekiem.	Ieklausās, pieņem citu viedokli, salīdzina to ar savu. Pauž savu viedokli un izsaka domas par konkrētām lietām un norisēm.	Noklausās informāciju, ieklausoties un pieņemot citu viedokli. Patstāvīgi pauž savu viedokli, diskutē par labākajiem risinājumiem un problēmu cēloņiem.
Darbojas patstāvīgi, pāri un/vai komandā. Veic darbības kopīga uzdevuma izpildei.	Darbojas patstāvīgi, iesaistās kopīgās darbībās pēc uzaicinājuma, darbojas ar pieaugušā atbalstu.	Darbojas pāri vai nelielā grupā, lai paveiktu kopīgu uzdevumu. Mācās strādāt kopā ar citiem, uzņemties lomu.	Sadarbojoties veic kopīgu uzdevumu. Uzņemas dažādas lomas	Mērķa sasniegšanai saskaņo lomas un darbības ar citiem, vienojas par uzdevuma veikšanas soļiem.

Reaģē uz vienaudžu un skolotāju aizrādījumu.	Ar pieaugušā palīdzību mācās organizēt sevi darbību veikšanai, cienīt un ņemt vērā citu lūgumu.	Organizē sevi darbību veikšanai ar pieaugušā palīdzību. Ņem vērā citu lūgumu.	Uzklausa un ņem vērā citu norādes un lūgumus. Veic darbību maiņu pēc nepieciešamības.	Saskaņo un organizē savas darbības ar citiem.
Spēj kontrolēt emocijas kustību rotaļas laikā. Pieņem zaudējumu, priecājas par citu uzvaru. Pārvalda savas emocijas.	Kopā ar pieaugušo mācās izprast un kontrolēt savas emocijas.	Izprot un nosauc savas emocijas, ar pieaugušā atbalstu mācās pieņemt zaudējumu.	Pieņem zaudējumu, atbalsta zaudētāju.	Pārvalda savas emocijas. Priecājas par uzvarētāju, atbalsta zaudētāju.

2.2. Pētāmo bērnu raksturojums

Pētījuma sākumā tika veikta bērnu sociālo prasmju novērtēšana pēc iepriekš izvirzītajiem kritērijiem, lai izprastu bērnu spējas un vajadzības un būtu iespējams piemeklēt piemērotas kustību rotaļas.

Lai varētu veikt pētījumu, darba autore vispirms veica bērnu novērošanu un vērtēšanu rotaļnodarbībās (arī mūzikas un sporta nodarbībās), dažādās bērnu un skolotājas organizētajās rotaļās, kā arī pastaigu laikā un citās grupas aktivitātēs. Svarīgi bija novērot kādas ir bērnu savstarpējās attiecības ar saviem vienaudžiem, skolotājiem un skolotāja palīgu.

Pēc bērnu novērošanas iegūtie rezultāti tika apkopoti 3.tabulā (skat. 3. tabulu).

3.tabula Bērnu sociālo prasmju novērtējums pētījuma sākumā

Kritēriji	Piedalās rotaļās, spēlēs un aktivitātēs	Ievēro kustību rotaļas noteikumus	Komunicē ar vienaudžiem	Darbojas patstāvīgi, pāri un/vai komandā.	Reaģē uz vienaudžu un skolotāju aizrādījumu	Spēj kontrolēt emocijas kustību rotaļas laikā	Kopā
Bērnu vārdi							
Marks	2	2	1	2	1	1	9

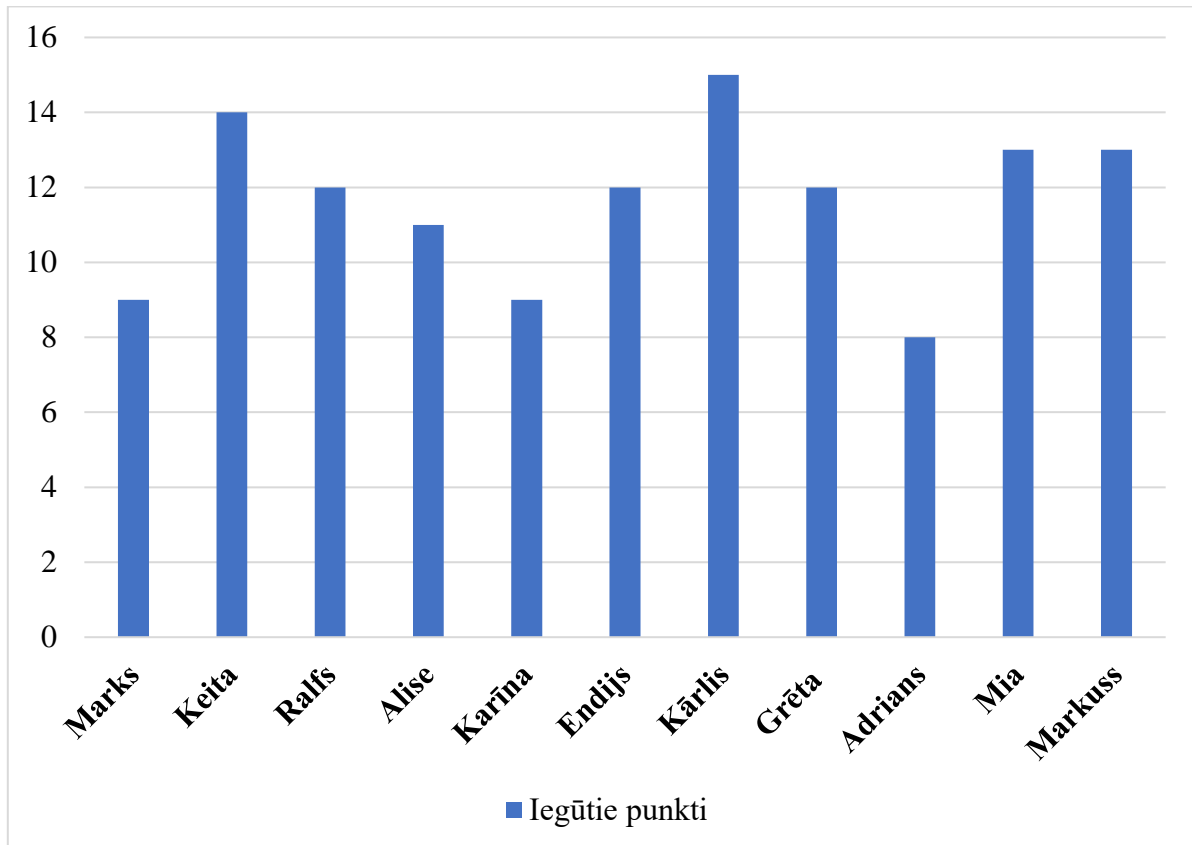
Keita	3	2	3	2	2	2	14
Ralfs	2	2	3	1	2	2	12
Alise	3	1	2	2	1	2	11
Karīna	2	1	1	2	1	2	9
Endijs	2	2	2	2	2	2	12
Kārlis	3	2	3	2	2	3	15
Grēta	2	2	2	2	2	2	12
Adrians	2	1	1	1	2	1	8
Mia	2	2	2	3	2	2	13
Markuss	2	2	2	3	2	2	13
Kopā	25	19	22	22	19	21	

Pētījuma sākumā veicot novērojumus un novērtējot bērnu sadarbības prasmes, darba autore nonāca pie šādiem secinājumiem.

Grupas kustību rotaļās, kuras organizē skolotāja labprāt piedalās lielākā daļa bērnu, protams ir pa kādam, kurš ir vairāk jāpamudina, lai pievienotos rotaļās, bet kopīgi līdz rotaļu spēlēšanai tiek. Problēmas sākas ar noteikumu ievērošanu kustību rotaļās. 3 bērniem ir visu laiku jāatgādina par rotaļas noteikumiem un ka tie ir jāievēro, savukārt pārējiem 8 arī ir jāseko līdz ar noteikumu ievērošanu, jo visi vēlas būt pirmie un uzvarētāji, kā arī visi vēlas iet ārā vidū un vadīt. Savukārt 3 no bērniem ļoti labprāt komunicē ar pārējiem bērniem un labprāt iesaistās dziļākās sarunās, toties 3 no bērniem ir vajadzīga īpašāka uzmanība un speciāla uzrunāšana, lai pievērtu viņu uzmanību un mudinātu izteikt savu viedokli.

Rotaļās, kurās bija nepieciešams piedalīties pāros vai mazās grupiņās vislielāko grūtību sagādāja 2 bērniem, jo viņi labprātāk darbojas vieni. Toties 3 bērniem grupiņā ir vairākas reizes jāizrāda par vienu un to pašu lietu. Savukārt 2 bērniem no grupiņas bija ļoti sarežģīti savaldīt savas emocijas un kontrolēt tās. Brīžos, kad šis bērns neizprata noteikumus vai netika vadīt spēli, viņš sāka raudāt vai skaļi bļaut, kas protams iztraucēja spēli un bija jānomierina šis bērns, lai būtu iespējams turpināt spēlēt kustību rotaļās.

Katra bērna iegūtais rezultāts pētījuma sākumā ir atspoguļots 1. attēlā (skat. 1. attēlu).

1.attēls. Katra bērna sociālo prasmju iegūtie rezultāti pētījuma sākumā

Pēc novērojumiem, tika izveidots bērnu raksturojums, kurā tiek atspoguļotas sociālās prasmes rotaļnodarbībās, kā arī dažādās kustību rotaļās.

Bērnu raksturojums:

Marks – kluss bērns, labprātāk ar nevienu nesarunātos un vienkārši darbotos. Nedzird ar pirmo reizi, ja viņam aizrāda vai stāsta par kaut ko, ko viņi dara nepareizi. Ir uzdevumi, kuros viņš labprāt darbotos pāri, bet labprāt tikai ar vienu citu grupas biedru. Rotaļās, kur ir nepieciešams vadītājs viņš nekad nebūs pirmais vai pēdējais vadītājs, jo tas viņam sagādā emocionālu nestabilitāti uz kuru viņš reaģē diezgan strauji.

Keita – atvērta, draudzīga, runātīga meitene. Labprāt piedalās un piedāvā dažādas rotaļas, kuras ir spēlējusi vai dzirdējusi par tam. Varētu pat teikt, ka viņa ir vizinoša, kas pat citreiz traucē pārējiem grupas biedriem, jo par visu viņai būs savs viedoklis, kurš obligāti būs skaļi jāizsaka vienai vai to vajag vai nevajag.

Ralfs - runātīgs, draudzīgs bērns. Bet labprāt rotaļājas un spēlējas viens pats, jo ir izdomājis, ka tādā veidā ir lielāka iespēja, ka viņš iegūs pirmo vietu vai pabeigs uzdevumu visātrāk. Tāpat, kā Keitai arī Ralfam ir jāizsaka visur savs viedoklis.

Alise – draudzīga, mīla un sirsnīga meitene. Mēdz bieži apskaut un apmīlot gan pieaugušos, gan bērnus. Ar saviem vienaudžiem ir laba sadarbība. Prot labvēlīgi pievienoties rotaļā, kuru jau spēlē citi grupas bērni, bet problēmas sagādā rotaļu noteikumu ievērošana, kā arī ieklausīties skolotāju vai grupas biedru aizrādījumos. Ļoti patīk spēlēties ar lellēm.

Karīna - aktīva, sirsnīga un skaļa meitene. Diezgan bieži iesaistās gan pieaugušo, gan bērnu organizētajās rotaļās. Meitene neprot piekāpties, izvēloties vadošo rotaļās un dēļ šī iemesla vienmēr rodas konfliktsituācijas. Kā rezultāta viņa daudz vairāk izrāda nepatiku pret konkrēto rotaļu, tās noteikumiem un grupas biedriem. Nelabprātīgi komunicē ar pārējiem grupas biedriem, bet rotaļās pa pāriem vai spēlējot galda spēles labprāt pievienojas un darbojas bez jebkādiem konfliktiem.

Endijs – aktīvs, sportisks zēns. Labprāt pievienojas rotaļās, seko tās noteikumiem un palīdz citiem grupas biedriem. Vienīga problēma ir, ka zēns ir pat pārāk aktīvs, kā rezultātā viņam ātri paliek garlaicīgi un ir jāmeklē citi varianti, kā viņu izklaidēt vai iesaistīt rotaļās. Labprāt izsaka savu nepatiku, ja tiek spēlētas divas līdzīgas rotaļas pēc kārtas un otrajā reizē pat traucē citiem bērniem piedalīties un rotaļāties.

Kārlis – draudzīgs, patstāvīgs un atvērts zēns. Labprāt iesaistās un piedāvā dažādas rotaļas, kuras ir spēlējis kādā no saviem daudzajiem pulciņiem. Labprāt izsaka savu viedokli un domas par jebkuru tēmu, kura tika apspriesta. Kārlis ieņem līdera lomu no puisiem savā grupā, ļoti mērķtiecīgs un vienmēr vēlas sasniegt labāko rezultātu gan rotaļās, gan darbiņos.

Grēta – klusa un mierīga meitene. Bieži slimoja, vai devās ceļojumos/ izbraucienos ar ģimeni, kā rezultātā neapmeklēja bērnudārzu. Bija ļoti daudz ko redzējusi, labprāt dalījās ar pārējiem grupas biedriem par redzēto un piedzīvoto. Kad bija atgriezusies no kāda ceļojuma pārējiem grupas biedriem vienmēr atnesa kādu gardumu, kuru tajā ceļojumā viņa ar savu ģimeni iegādājās.

Adrians – skaļš, runātīgs un aktīvs zēns. Bērns ar daudz personībām. Bija dienas, kad bija ļoti nomākts ar nevienu nerunāja, darbojās viens pats, nelabprāt, kur iesaistījās. Un tad bija dienas, kad visu laiku runāja, traucēja pārējiem strādāt, rotaļāties. Viņam visu laiku vajadzēja pievērst

uzmanību tikai sev, ja tās bija pa maz no skolotāju puses, tad sāka kādu grupas biedru bakstīt vai skaļāk runāt, lai tikai vairāk sev pievērstu skolotāju un grupas biedru uzmanību.

Mia – draudzīga, skaļa un atbildīgi meitene. Labprāt pievienojas rotaļās, darbojās grupiņās un komunicē ar grupas biedriem. Meitenei ir skaļa balss un ir dienas, kad liekas, ka viņa bļauj, lai gan runā normāli savā ierastajā balsī. Izpalīdzīga, toties mazliet pat par daudz, ja viņa ejot pastaigā redzēs kādu gliemezi atrodoties uz ietves, tas pilnīgi noteikti ir jānes atpakaļ uz grupiņu, lai kļūst par mūsu grupas dzīvnieku, savādāk kāds viņam var nodarīt pāri. Vienmēr ir jāpārbauda meitenes rokas, jakas un bikšu kabatas, ka nav paslēpies kāds nelūgts viesis.

Markuss – draudzīgs, izpalīdzīgs un dzīvespriecīgs zēns. Marksa labākais draugs. Labprāt darbojas pāri vai grupiņās, bet vienmēr vienam no grupas biedriem ir jābūt Marksam. Iesaistās rotaļās un spēles, kā arī seko līdz tās noteikumiem, bet nekad neatstāj vienu pašu savu draugu. Kad abi labākie draugi ir kopā viņi parasti ir knaši uz dažādu problēmu radīšanu skolotājiem.

Darba autore secina, ka kopumā šīs grupiņas bērni ir ļoti dažādi, katrs ar savām stiprajām un vājajām pusēm.

2.3. Pedagoģiskais process bērnu sociālo prasmju veicināšanai

Pētījums tika veikts iesaistot bērnus kustību rotaļās ar noteikumiem, lai sekmētu bērnu sociālās prasmes. Pedagoģiskajā procesā tika ņemti vērā iepriekš pētījuma sākumā iegūtie rezultāti novērošana, bērnu raksturojums un kustību rotaļas organizēšanas nosacījumi. Lai sekmētu bērnu sociālās prasmes vecākajā pirmsskolas vecumu bērnu posmā, darba autore izvēlējās šādas kustību rotaļas ar noteikumiem: ““Nezvērs” ceļā”, “Dzeltenie un zilie”, “Čūska maina ādu”, “viens, divi, trīs”, “Pēdējais pāris šķirās”, “Caurais tilts”.

Lai pareizi sekmētu sociālās prasmes starp bērniem kustību rotaļās, īpaši liela nozīme ir skolotājam. Skolotājam ir iespēja izvēlēties kustību rotaļas, ņemot vērā bērnu vēlmes, intereses, kā arī viņu varēšanu un spējas. Kustību rotaļas tika izmantotas nodarbību laikā, dinamiskajās pauzēs, kā arī sporta nodarbībās un bērnu laukumīnā ārā.

Lai bērniem uzlabotu un veicinātu prasmi darboties grupās un emocionālo stabilitāti, skolotāja piedāvāja kustību **rotaļu “Nezvērs” ceļā** (skat. 1. pielikumā). Skolotāja iepazīstināja

bērņus ar kustību rotaļas noteikumiem un tā kā šajā dienā grupiņā bija tikai 12 bērņi, skolotāja aicināja tos sadalīties 2 grupiņās pa sešiem bērņiem. Problēmas sākās jau pašā rotaļas sākumā un skolotājai bija jāiejaucas, jo grupiņas bija sadalījušās tā, ka vienā grupiņā ir klusie un mierīgie bērņi, bet otrā ir skaļi bērņi, kuri apķeroties ap vidukli viens otru bakstīja vai kutināja, kā rezultātā skolotājai nācās veikt mazas izmaiņas grupās, gan pamainot esošo secību pēc kārtas, gan pamainot grupu dalībnieku sastāvus. Tālāk bērņi jau veiksmīgi uzsāka rotaļu, lai katrs dalībnieks tiktu pie iespējas tikt vadīt nezvēru, skolotāja izstāstīja skolēņiem papildus noteikumu, ka tiks uzņemts arī laiks, ko vienai rindai darīs skolotāja, bet otrai auklīte. “Nezvēra” vadītājs mainīsies ar vietām, ja tas izjuks vai arī būs pagājušas skolotājas uzņemtās 4 minūtes.

Šī rotaļa bērņiem sagādāja lielu prieku un pozitīvas emocijas. Tika novērots, ka katrs no bērņiem ir unikāls un aktīvākie bērņi pat sacentās savā starpā par to, kurš ātrāk izjauks “nezvēru”, savukārt mierīgāko bērņu kustības bija piezemētākas un viena un tā kustība notika ilgāku laiku. Bija dzirdami skaļi bērņu smieklī jau aiz grupiņas durvīm un dažas no bērņu idejām, ko likt darīt “nezvēram” pat bija nereālas, Piem., mest ritentiņu.

Sekmējot bērņiem sociālās prasmes tika piedāvāta rotaļa **“Dzeltenie un zilie”** (skat. 1.pielikumā). Skolotāja izstāsta bērņiem rotaļas noteikumus. Skolotāja aicina bērņiem no necaurspīdīga maisiņa izvilkēt pudeļu korķīšus, kuri ir noteiktā krāsā (zili vai dzelteni), kā rezultātā nerodas konflikta situācija starp grupiņām un skolotājai nav jāiejaucas mainot sastāvus grupiņās. Tā kā bija pieejama sporta zāle brīva, skolotāja ar bērņiem devās uz to, lai bērņi kārtīgi varētu izskrieties. Pateicoties tam, kā viduslīnija tika ņemts zāles vidus, kur ir uzzīmētas futbola laukuma līnijas. Šī rotaļa tika spēlēta rīta cēlienā tieši pirms pusdienas laika, kur bērņiem bija iespēja kārtīgi izskrieties un izsmieties. Pēc rotaļas visi bērņi bija izbadējušies, kā arī varētu teikt, ka šis bija pirmais pusdienlaiks, kurā visi grupiņas bērņi tik ātri un mierīgi aizgāja gulēt pusdienlaiku un pat bija kārtīgi jāmodina, kad tas bija pagājis.

Spēlējot šo rotaļu bērņi ne tikai nostiprināja savas klausīšanās spējas, bet arī diezgan ļoti attīstīja fizisko sagatavotību, kā arī cieņu vienam pret otru, lai nepagrūstu ķerot vai ja tevi noķer, nesākt raudāt vai dusmu emociju izplūdumu, kurš protams pirmajās reizēs bija novērojams spēlējot šo rotaļu. Otro reizi spēlējot šo rotaļu tā tika spēlēta ārā laukumīņā kopā ar citas grupas bērņiem tādā pašā vecumā. Kā rezultātā veidojās pozitīva konkurence starp grupiņām un bērņi bija kārtīgi izskrējušies.

Lai bērniem sekmētu un uzlabotu prasmi darboties nelielās grupiņās, tika piedāvāta rotaļa “**Čūska maina ādu**” (skat. 1.pielikumā). Skolotāja sākumā izstāstīja bērniem noteikumus un pabrīdināja, ka tā kā jūs šodien esat mazāk nekā parasti sadalīsimies uz pusēm, kur katrā grupiņā būs 7 bērni un rotaļu izspēlēsīm tikai vienu reizi tā, lai katrs no bērniem vienu reizi tiek izlīst caur kājām, laika trūkuma dēļ. Skolotāja piedāvāja to pašu apslēpto korķīšu maisiņu ko rotaļā “dzeltenie un zilie”, lai bērni godīgi sadalītos komandās un nerastos strīdi vai konflikti.

Spēlējot šo spēli pirmo reizi bērni bija ļoti uzjautrināti un pozitīvi noskaņoti, kad caur kājām līda jau trešais bērns viņi to sāka uzmundrināt ar skaļiem bļāvieniem un saucieniem: “ātrāk”, “sarauj”, “pasteidzies”, “aiziet”, utt. Šī rotaļa bērniem deva tik lielu pozitīvo emociju bumbu, ka ilgi vēl pēc tam viņi nevarēja nomierināties un pārrunāja, kā nu kurš ir līdis un cik ātrs katrs to ir varējis izdarīt. Otro reizi šī rotaļa tika spēlēta sporta dienā, kur piedalījās visas pirmsskolas grupiņas un spēlējot šajā reizē tika ņemti vērā noteikumi, kad ir jāpārvietojas šādā veidā no vienas līnijas līdz otrai, bet čūskas garums ir tik liels cik tai dienā ir ieradušies bērni uz grupiņu. Kad grupas bērni bija nostājušies skolotājai nācās tos pārmainīt ar vietām, jo Alise bija nostājusies aiz Karīnas un viņu kutināja vai bakstīja, kā arī Adriāns bija nostājies aiz Keitas un nelika viņu mierā, raustīja aiz matiem, pūta gaisu ausī utt. Skolotāja pamainīji bērniem secību, bet, kad bērni kopā ar skolotāju atgriezās grupiņā, skolotāja aicināja bērnus apsēsties aplī un ar viņiem pārrunāja iepriekš notikušo, kāpēc tā nevajag darīt, kāpēc šāda uzvedība traucē citiem, kādi bija rotaļu noteikumi, utt.

Lai bērniem veicinātu sociālas prasmes pāri, kā arī grupiņas ietvaros un mudinātu viņus ieklausīties un atcerēties noteikumus, tika piedāvāta rotaļa “**Viens, divi, trīs**” (skat. 1.pielikumā). Skolotāja bērniem sākumā izstāstīja noteikumus un vairākas reizes atgādināja, kas ir jādara uz viens, kas uz divi un kas uz trīs. Tad skolotāja piedāvāja necaurredzamo maisiņu no kura katrs bērns izvilka vai nu kādas krāsas korķi vai kādas krāsas apli un pēc tam viņiem bija jāsameklē savs pārinieks uz šo rotaļu, kuram ir gan tieši tādas krāsas, gan formas objekts rokās. Kā nu gadījās, bet bērni bija sadalījušies tik labi, ka skolotājai atlika vien uzelpot, jo konfliktiem nevajadzēja rasties nevienā pāri.

Spēlējot rotaļu pirmo reizi temps bija diezgan lēns un skolotājai vēl aizvien vajadzēja atgādināt, kas ir jādara uz katra no cipariem, bet kad bērni jau bija apguvuši kustības pie katra no cipariem, skolotāja varēja sākt saukt tos mazliet ātrāk un jauktā secībā. Spēlējot ilgāku laiku varēja novērot bērnu emocijās neiecietību un dusmas, jo bērni sāka sacensties uz ātrumu, kurš

ātrāk izlīdīs caur kājām vairs apskries apli, visneiecietīgākie grupiņā bija Adriāns un Karīna, kuri bija īpaši visu laiku jāuzmana un jāpieskata. Kad bērni sāka savu neiecietību izrādīt jau darbībās, skolotāja pārtrauca rotaļu un aicināja visus apsēsties zemē un pārrunāt katra emocijas rotaļā. Kad viss bija pārrunāts un grupiņa nonākusi pie veiksmīgiem gala rezultātiem, skolotāja aicināja bērniem turpināt rotaļu, bet šoreiz mainīt pārus, katram no grupiņas bērniem atkal bija jāizvelk no apslēptā maisa kāds no objektiem un jāsadalās attiecīgos pāros. Spēlējot atkārtoti bērni jau bija daudz iecietīgāki un palīdzēja cits citam atcerēties, kas uz konkrēto ciparu ir jādara un viņi vairs nesacentās uz ātrumu.

Lai bērniem nostiprinātu spēju darboties pāri, ļoti palīdzēja piedāvātā rotaļa **“Pēdējais pāris šķirās”** (skat. 1.pielikumā). Skolotāja sākumā bērniem izstāstīja noteikumus un aicināja tos sadalīties pa pāriem pēc pašu velmēm. Pirmās pāris reizes skolotāja ar bērniem šo rotaļu spēlēja samērā lēni, lai gandrīz katrs no bērniem tiek ķērāju lomā un pāri saprot, kas viņiem ir jādara. Šo rotaļu bērni spēlēja vairākas reizes gan tajā dienā, gan nākošas dienas. Viņi to spēlēja gan iekštelpās, gan bērnu laukumā iesaistot arī bērnus no citām grupām, kuri vēlējās pievienoties.

Šī rotaļa bērniem sagādāja lielu prieku, kā arī iespēju izskrieties un atbalstīt vienam otru. Bērnu lielākais mērķis šajā rotaļā bija atbalstīt savu pārinieku, lai ķērājs viņu nenokertu un pārinieki abi satiktos pēc iespējas ātrāk. Protams bija arī tādi pāri kurus bija ļoti grūti izšķirt piem., Ralfu un Kārli, jo abi ir futbolisti un atšķirībā no citiem bērniem vēl papildus trīs reizes nedēļā piedalās futbola treniņos. Šo pāri bija iespējams izšķirt tikai tad, ja kāds no viņiem vēlējās kļūt par ķērāju, bet arī šajā lomā šis bērns nepalika ilgstoši, jo ļoti ātri nokēra bērnu, kurš Ralfa vai Kārļa vietā kļuva par ķērāju.

Lai bērni nostiprinātu spēju savaldīt savas emocijas rotaļu laikā ļoti palīdzēja rotaļa **“Caurais tilts”** (skat. 1.pielikumā). Skolotāja sākumā bērnus iepazīstināja ar noteikumiem un kopīgi ar bērniem pārrunāja skaitāmo pantu, kurš ir jāskaita spēlējot šo rotaļu. Daži no bērniem ļoti veiksmīgi un ātri iemācījās skaitāmpantiņu, bet citiem tas sagādāja lielākas grūtības, bet spēlējot šo rotaļu trešo reizi visi bērni jau zināja vārdus.

Bērniem sagādāja prieku un jautrību šī rotaļa, protams, pirmās pāris reizes bija diezgan emocionālas, jo neviens no bērniem nevēlējās, lai tiek nokerts un viņām ir jātēlo vārti, bet ar katru reizi spēlējot bērni iegāja aizvien lielākā azartā un vairs nebija starpības vai viņiem ir jāķer vai jāmēģina netikt nokerti piedaloties šajā rotaļā. Darba autore uzskata, ka šī rotaļa diezgan

spēcīgi uzlaboja bērnu sociālās prasmes grupas ietvaros un emocionāli nestabilākiem bērniem palīdzēja ar emociju savaldīšanu un saredzēt visu pozitīvo sev apkārt.

2.4.5-6 gadīgu bērnu sociālo prasmju vērtējums pētījuma beigās

Pētījuma beigās grupas bērni tika atkārtoti novēroti un novērtēti, lai noskaidrotu, vai viņu sociālās prasmes ir izdevies sekmēt un uzlabot, izmantojot kustību rotaļas. Pētījuma beigās izvirzītie sociālo prasmju kritēriji netika mainīti. Kā arī sociālās prasmes tika vērotas gan kustību rotaļu laikā, gan rotaļnodarbībās, gan pastaigās vai atrodoties bērnu laukumā.

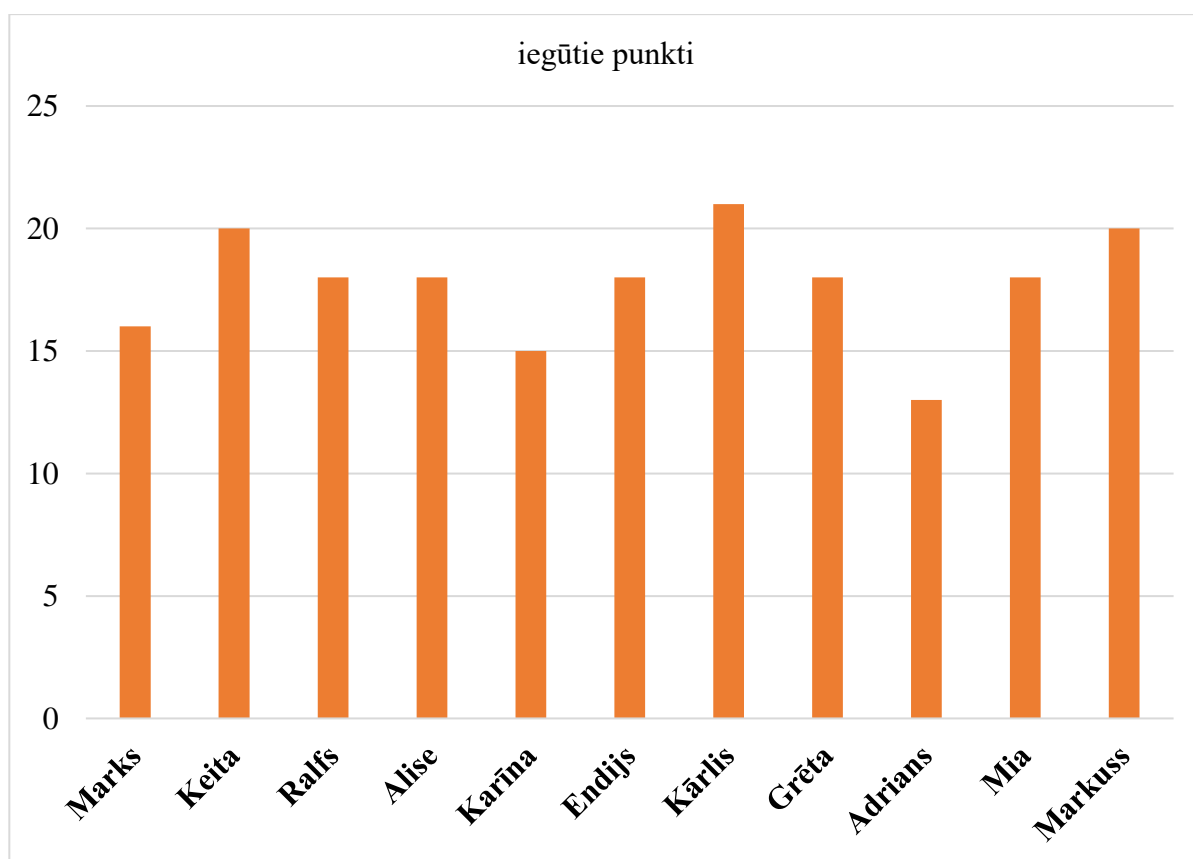
Pētījuma beigu rezultāti atspoguļoti 4.tabulā (skat. 4.tabulu).

4.tabula. Bērnu sociālo prasmju novērtējums pētījuma beigās

Kritēriji Bērnu vārdi	Piedalās rotaļās, spēlēs un aktivitātēs	Ievēro kustību rotaļas noteikumus	Komunicē ar vienaudžiem	Darbojas patstāvīgi, pāri un/vai komandā.	Reaģē uz vienaudžu un skolotāju aizrādījumu	Spēj kontrolēt emocijas kustību rotaļas laikā	Kopā
Marks	3	3	3	3	2	2	16
Keita	4	3	3	4	3	3	20
Ralfs	3	3	4	3	2	3	18
Alise	4	3	3	3	2	3	18
Karīna	3	2	2	2	3	3	15
Endijs	3	3	3	3	3	3	18
Kārlis	4	3	4	4	3	3	21
Grēta	3	3	3	3	3	3	18
Adrians	3	2	2	2	2	2	13
Mia	3	3	3	4	3	2	18
Markuss	3	3	4	4	3	3	20
Kopā	36	31	34	35	29	30	

Vērojot un salīdzinot 3.tabulu ar 4. tabulu var saskatīt, ka pētījuma beigās gandrīz katra bērna iegūtais rezultāts paaugstinājās par vienu vai vairākiem punktiem. Adrianam gan pētījuma sākumā, gan beigās ir viszemākais iegūtais punktu skaits, jo viņš reti apmeklēja bērnudārzu, kā arī tad, kad apmeklēja bija diezgan hiperaktīvs un sociālais pedagogs viņu bieži sauca uz nodarbībām, lai attīstītu bērna runas spējas un pareizu burtu izrunu, tāpēc arī Adriāns bieži nepiedalījās kustību rotaļās, kad tādas notika. Kārlis ir ieguvis visaugstāko rezultātu pētījuma beigās, viņam pietrūkst tikai trīs punkti no maksimāli iegūstamajiem. Viņš bija arī tas, kurš visvairāk apmeklēja bērnudārzu šī pētījuma laikā.

Katra bērna iegūtais rezultāts pētījuma beigās atspoguļots 2.attēlā (skat. 2.attēlu).

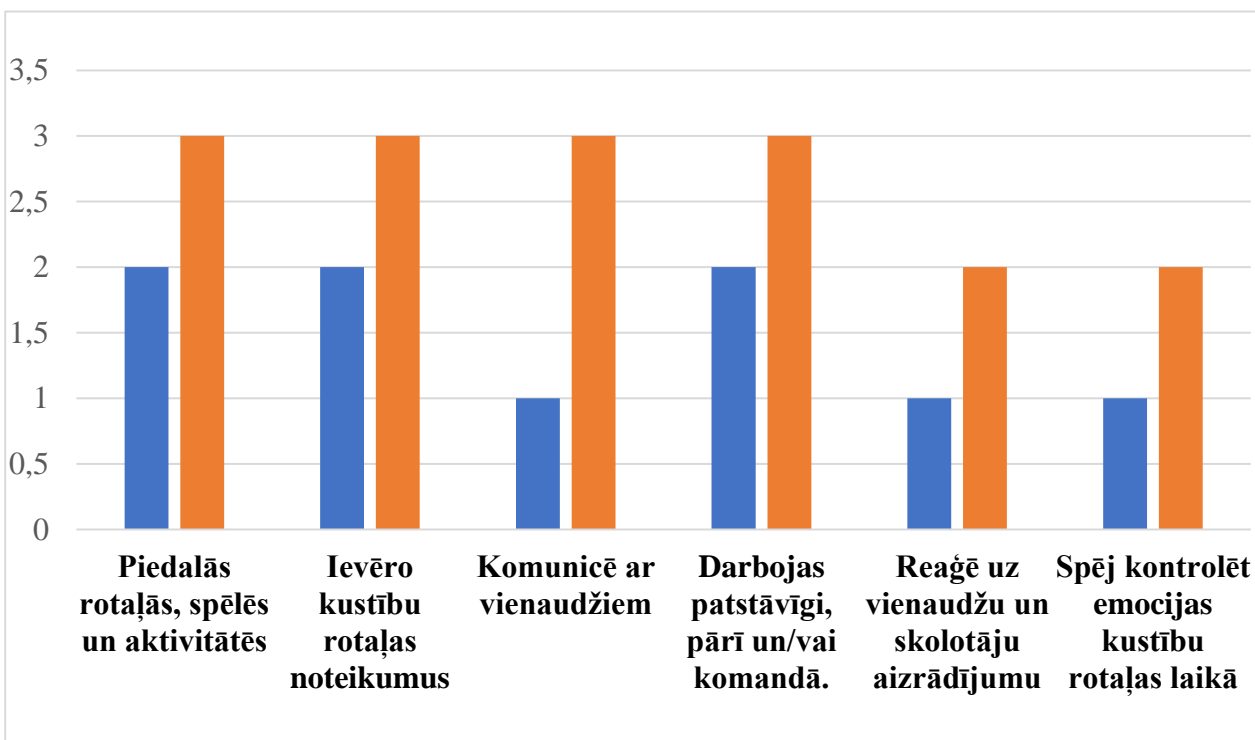
2.attēls. Katra bērna sociālo prasmju iegūtie rezultāti pētījuma beigās

Pētījumā sākumā jau lielākajai daļai no grupiņas bērniem bija pieņemamas sociālās prasmes, savukārt pētījums beigās tās ir vēl vairāk uzlabojušās, skatoties grupas kopējos

rezultātus. Pētījuma beigās atkārtoti tika veidots bērnu raksturojums, kurā parādās bērnu sociālās prasmes uzlabošanas rotaļnodarbībās un pastaigu laikā.

Bērnu raksturojums:

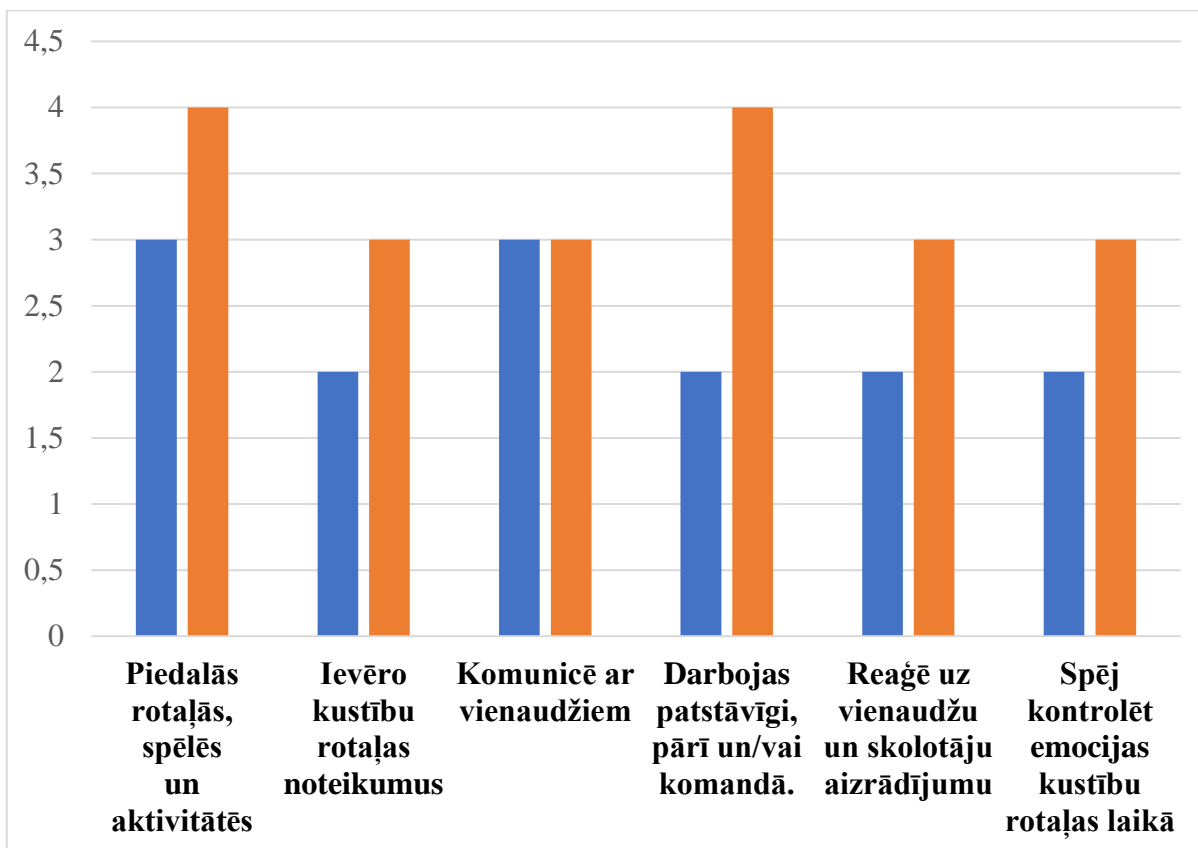
Marks – pārvarējis savu kautrīgumu un bailes no apkārtējiem un ir sācis vairāk sarunāties ar pārējiem grupas biedriem, kā arī daudz biežāk uzdod skolotājam visādus jautājumus saistībā ar tēmu (skat. 3.attēlu). Marks daudz biežāk piedalās rotaļās un pat piedāvā kustību rotaļas, kuras varētu spēlēt brīvajos brīžos vai rotaļnodarbībās. Kā arī viņš daudz vairāk seko līdz rotaļu noteikumiem vai visi tos ievēro, kā arī nav vairs grupiņā tikai viens bērns Markuss ar kuru viņi ir draugi, bet nu jau rotaļās pa pāriem var būt arī kopā ar kādu citu grupas biedru. Vēl vajadzētu piestrādāt pie savām emocijās kustību rotaļu laikā, lai gan mazāk var redzēt brīžus kur Marks raud kustību rotaļu laikā, bet tādi vēl joprojām ir redzami, kā arī ieklausīties vienaudžu un skolotāju aizrādījumos.

2. Attēls. Marksa sociālo prasmju dinamika

Keita – ir uzlabojusies kustību rotaļu noteikumu ievērošana (skat. 4.attēlu), kaut gan ne vienmēr visās kustību rotaļās, kā arī Keita daudz biežāk piedalās rotaļās un piedāvā dažādas rotaļas arī pati. Pozitīvi ir tas, ka komunikācija ar vienaudžiem nav pasliktinājusies, bet diemžēl

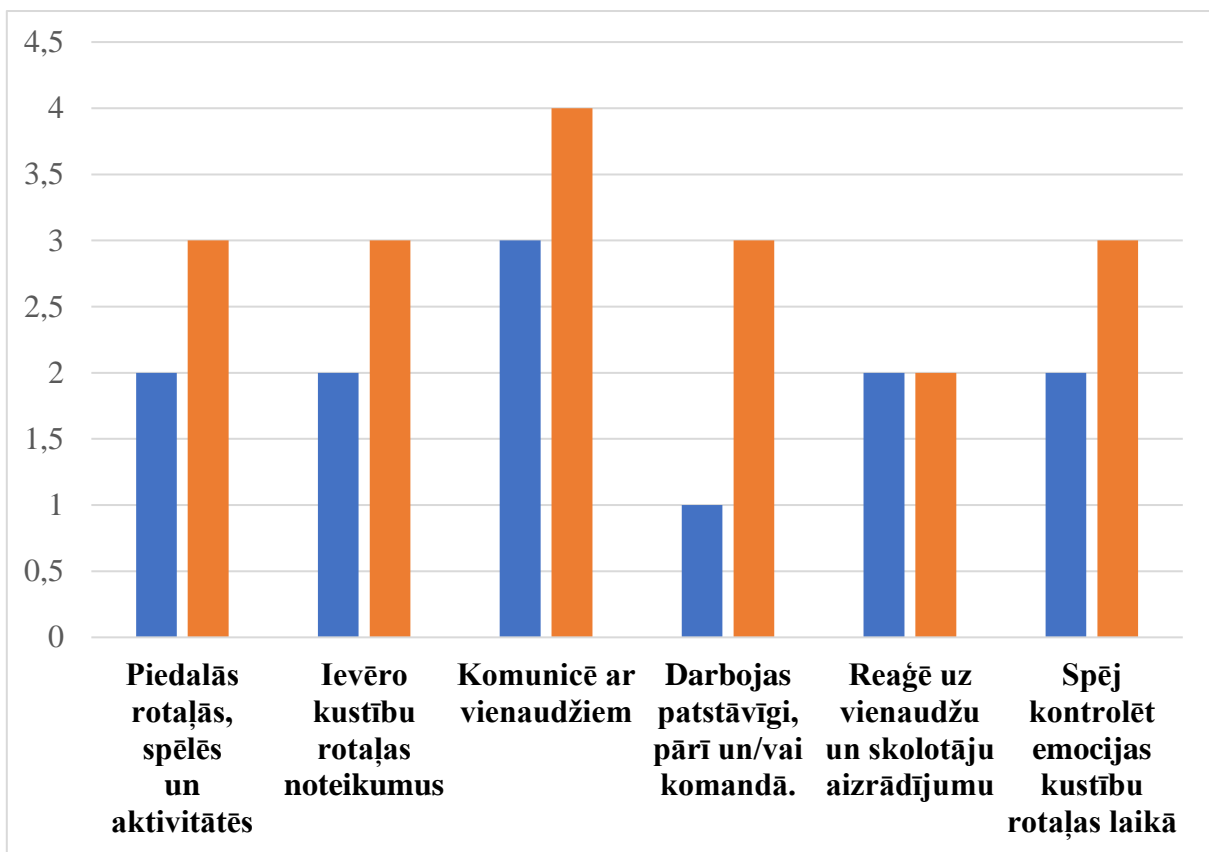
tā nav arī uzlabojusies. Prieks redzēt, ka Keita daudz vairāk iesaistās rotaļās, kuras ir pa pāriem vai mazākās komandās, ko iepriekš bija diezgan sarežģīti sagaidīt no viņas. Viņa daudz vairāk ieklausās aizrādījumos no vienaudžiem par kustību rotaļu noteikumu neievērošanu vai pārāk strauju kādu no darbībām, bet ne vienmēr šie aizrādījumi tiek līdz Keitas ausīm. Kā arī daudz labāk viņa spēj kontrolēt savas emocijas un daudz retāk var saskatīt dusmu uzplūdus vai neapmierinātību, kad neuzvar vai pārinieks ir pārāk lēns, vai grupā kāds pieļauj kļūdu.

4.attēls Keitas sociālo prasmju dinamika

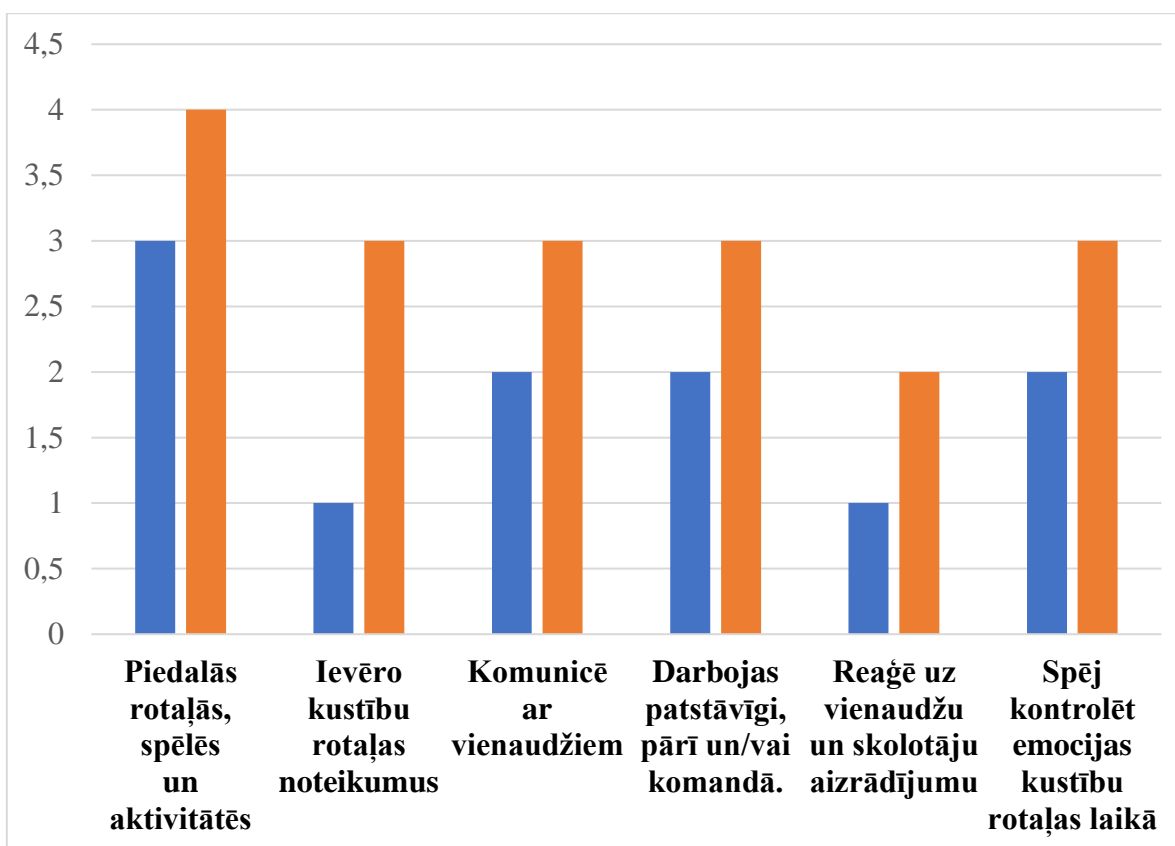
Ralfs – ir uzlabojusies diezgan krasi sadarbība ar grupas biedriem (skat. 5.attēlu). Varētu pat teikt, ka Ralfs ir sapratis, ka kopā ar draugu kustību rotaļās ir daudz jautrāk spēlēt un arī ir lielāka cerība uzvarēt. Kaut gan Ralfs nokļuva pie nākamā secinājuma, kurš nav tas labākais, ne visi grupas biedri var būt viņa pārinieki, jo uzvarēt viņš varēs tikai tad, ja pāri būs ar kādu ātru un spēcīgu bērnu, savukārt darbojoties nelielās grupās arī ir nepieciešami spēcīgi grupas biedri. Ralfs daudz labprātāk iesaistās dažādas kustību rotaļās un vairāk ievēro to noteikumus. Kā arī viņš daudz biežāk rotaļu laikā komunicē ar vienaudžiem un sazinās ar viņiem runājot nevis tikai ar skatieniem. Viņam daudz labāk sanāk savaldīt savas negatīvās

emocijas kustību rotaļu laikā, kā arī nepatiku pret kādu no grupas biedriem, ja neizdodas veiksmīgi piedalīties kustību rotaļās. Ralfs vēl joprojām diezgan vāji reaģē uz skolotāju un grupas biedru aizrādījumiem rotaļu laikā, un šis ir vienīgais punkts, kurš Ralfam ir palicis nemainīgs.

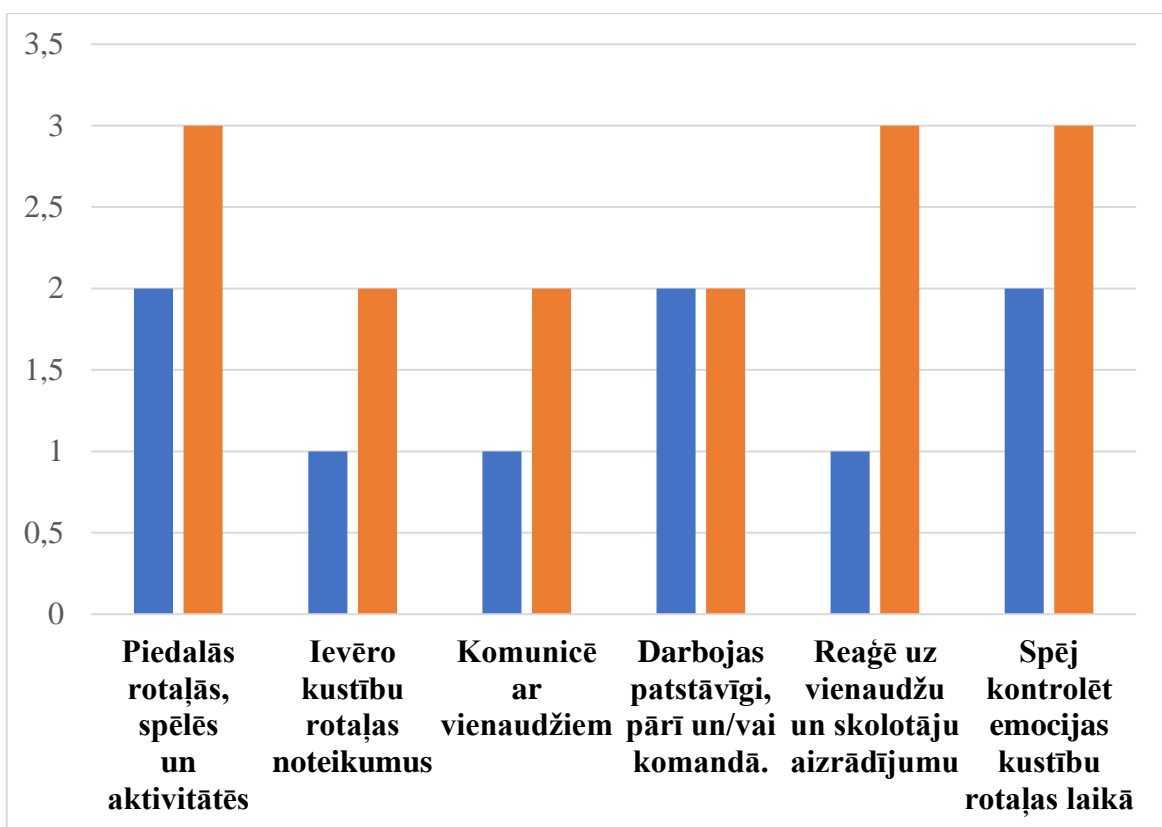
5.attēls Ralfa sociālo prasmju dinamika

Alise – ir viena no grupas bērniem, kurai var redzēt izaugsmi visos no kritērijiem (skat. 6.attēlu). Visvairāk izaugsmi var redzēt kustību rotaļu noteikumu ievērošanā. Alise daudz biežāk izvēlas piedalīties kustību rotaļās tikai tad, ja viņa varēs būt tiesnesis, kurš seko līdz vai visi pārējie bērni ievēro noteikumus pareizi. Viņa daudz mazāk vēlas apskaut un samīļot savas skolotājās un auklīti, kā viņa to darīja pētījuma sākumā. Alisei vēl ir jāpiestrādā pie tā, lai dzirdētu aizrādījumus, kuri ir domāti tieši viņai no apkārtējiem grupas biedriem vai skolotājās. Bet kopumā var secināt to, ka sociālās prasmes ir diezgan labi uzlabojušās.

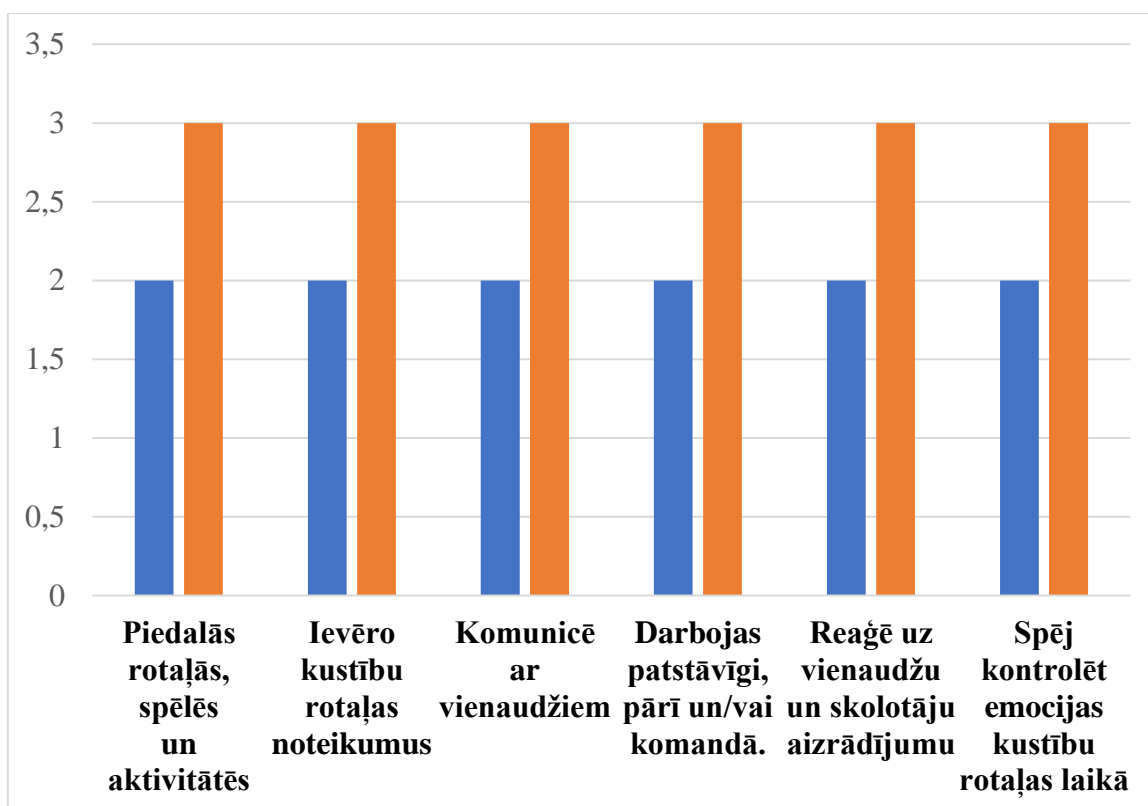
6.attēls Alises sociālo prasmju dinamika

Karīna – meitene ir palikusi draudzīgāka un vairs nejaucās citiem pa vidu ar saviem komentāriem un runāšanu, kā to darīja iepriekš (skat. 7.attēlu). Viņa daudz vairāk reaģē uz aizrādījumiem no skolotājas un vienaudžu puses gan kustību rotaļu laikā, gan rotaļnodarbībās, kā arī pastaigu laikā. Protams, ka ir brīži gan rotaļu laikā, gan ikdienā, kad Karīnai parādās viņas iepriekšējais raksturs un viņa uzvedās tā it kā nekas nebūtu mainījies, bet tādi gadījumi ir ļoti reti. Meitene daudz vairāk vēlas iesaistīties kustību rotaļās, kā arī tās organizēt, kā arī daudz labāk pārvalda savas emocijas un vārdu plūsmu, kurš izskan skaļi pārējiem grupu biedriem ņemot vērā emocionālo stāvokli vai to kā veicās rotaļā. Ir uzlabojusies arī kustību rotaļu noteikumu ievērošana un komunikācija ar vienaudžiem, bet turpinot pie tā piestrādāt šīs divas pozīcijas mācību gada laikā vārētu uzlaboties vēl vairāk.

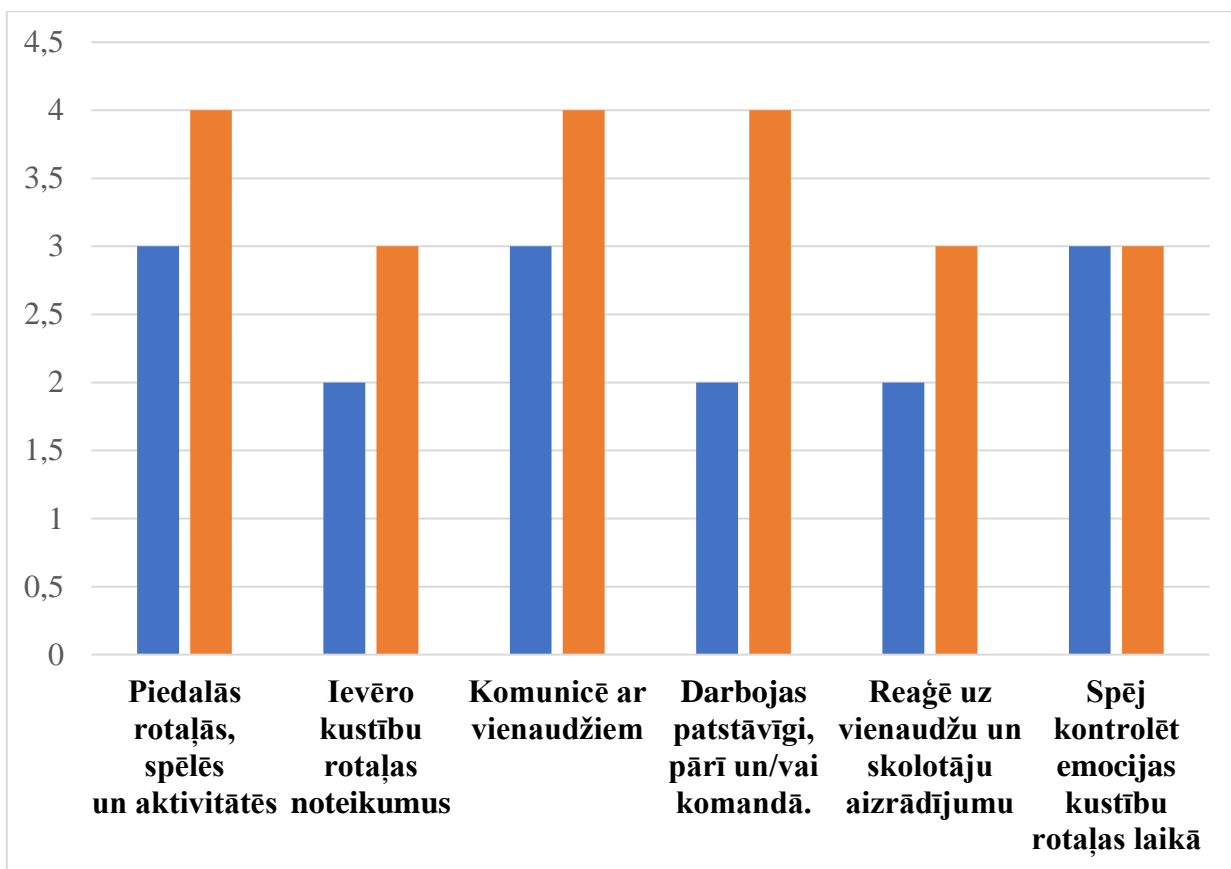
7.attēls Karīnas sociālo prasmju dinamika

Endijs – kluss zēns, bet ir uzlabojis visu no pētījumā sākumā izvirzītajiem kritērijiem. Labprāt iesaistās rotaļās, gan kā vadītājs, gan kā rotaļu biedrs (skat. 8.attēlu). Labprāt palīdz grupas biedriem piedalīties rotaļās, atgādinot noteikumus vai palīdzot spēlēt. Labprāt reagē uz aizrādījumiem no vienaudžiem un skolotājas ņemot tos vērā un mainot savu rīcību un uzvedību. Lai gan Endijs ir kluss zēns jau pētījuma sākumā varēja redzēt viņa emocijas rotaļu laikā, pētījuma laikā var redzēt, ka viņam izdodas daudz labāk tās kontrolēt un viņš ir daudz saprotošāks, bet Endijs nekad nav bijis tas bērns, kurš savas emocijas izrāda uz āru, tās var redzēt un nolasīt viņa sejā vai ķermeņa valodā, bet vārdu ziņā nekas nebūs dzirdams.

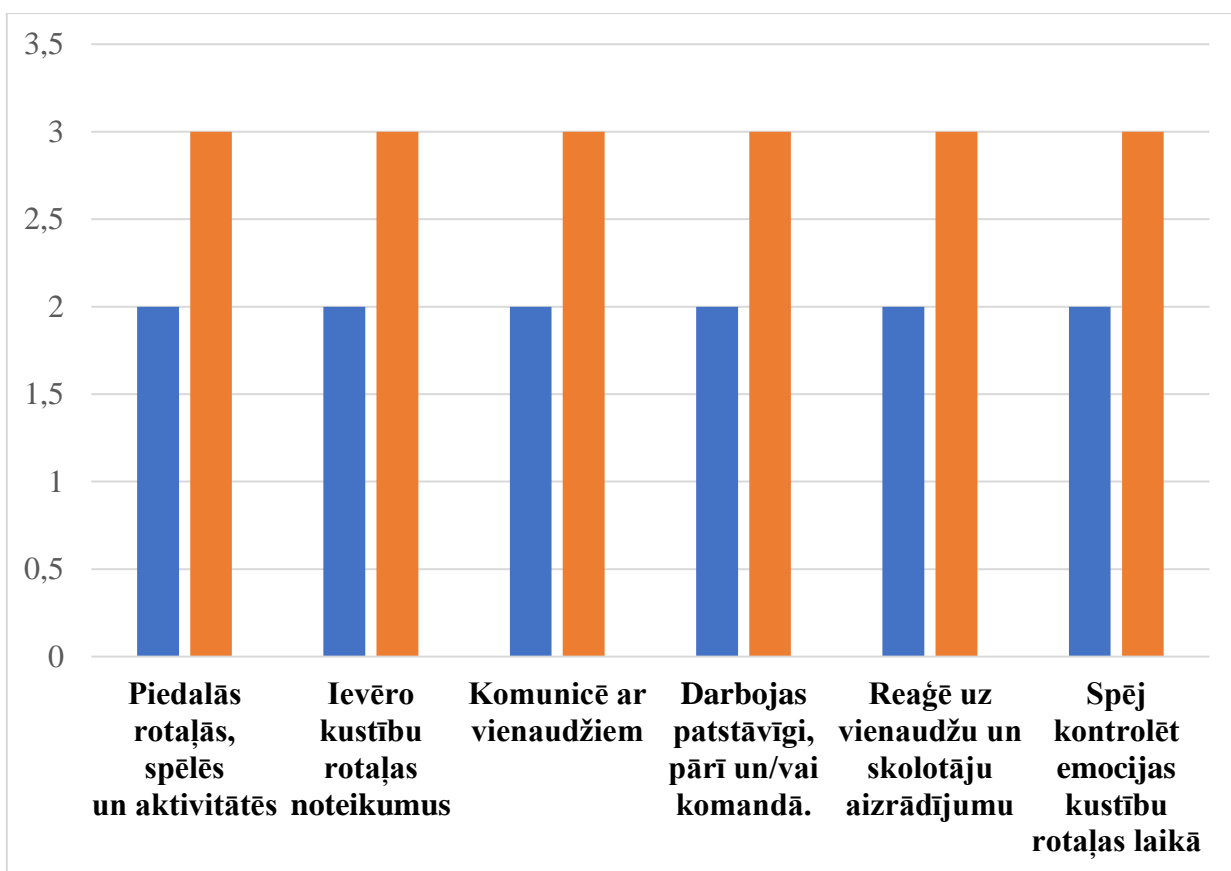
8.attēls Endija sociālo prasmju dinamika

Kārlis – ir tas grupas bērns, kurš ieguva vislielāko punktu skaitu no visiem bērniem pētījuma beigās. Viņš uzlaboja savas sociālās prasmes praktiski visos kritērijos, izņemot emociju kontrolē (skat. 9.attēlu). Jau pētījuma sākumā tika secināts, ka Kārlis ir šīs grupas alfa un pārsvarā visi bērni mēģinās līdzināties vai sekot viņam. Kārlis labprāt iesaistās kustību rotaļās, palīdz tās organizēt un vadīt. Viņš ir tas grupas bērns, kurš skolotājam palīdzēs, ja tās lūgs viņa palīdzību. Kārlim gan diezgan ļoti ir jāpiestrādā pie emociju kontroles kustību rotaļu laikā, jo diezgan bieži var dzirdēt kādus dusmīgus vārdus grupu biedru virzienā. Citreiz tie pat ir aizskaroši. Skolotājam diezgan bieži Kārlim ir jāatgādina, ka visi esam draugi un nav svarīgi rotaļās uzvarēt, bet gan piedalīties un jautri pavadīt laiku.

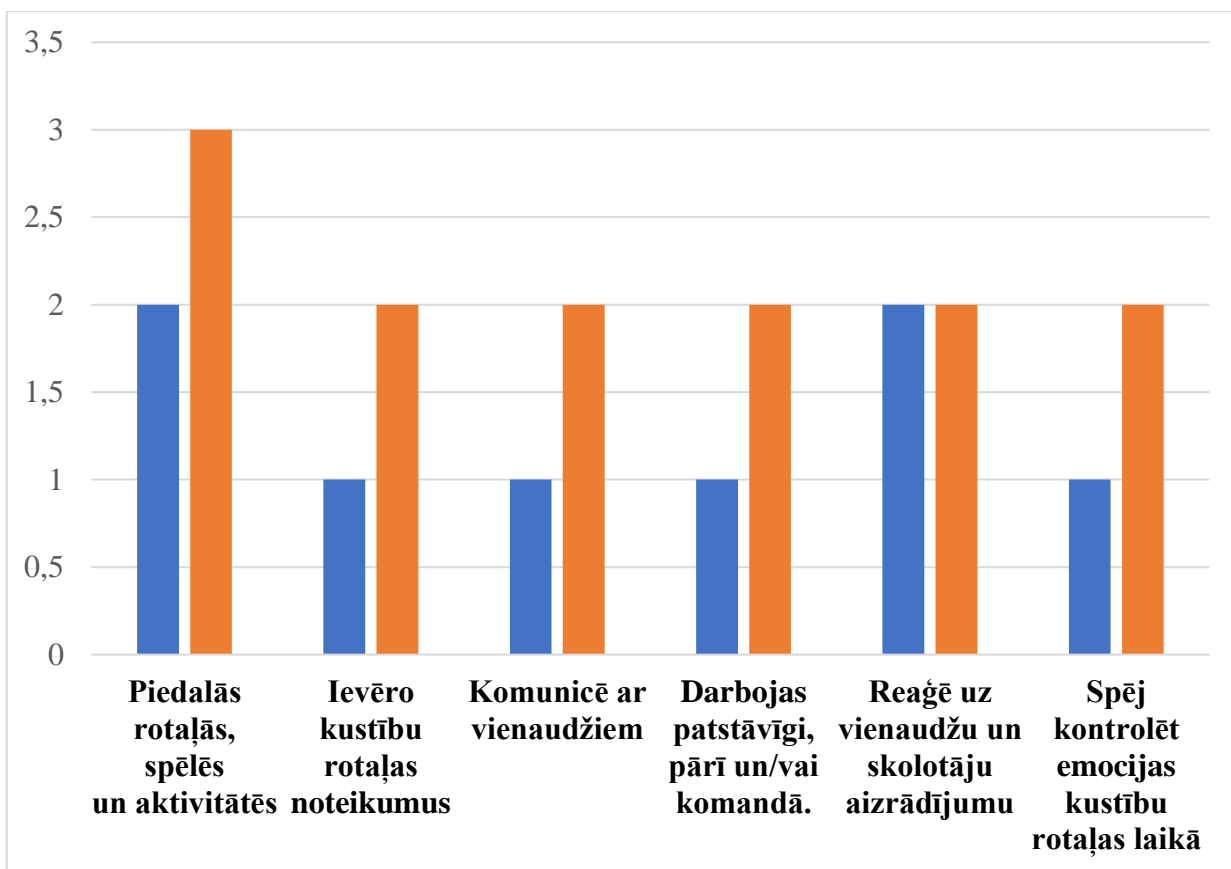
9.attēls Kārļa sociālo prasmju dinamika

Grēta – draudzīga un atvērta meitene. Tāpat, kā Endijam arī Grētai izaugsmi var redzēt pilnīgi visos sociālo prasmju kritērijos (skat 10.attēlu). Vienmēr ir gatava palīdzēt, ja tas ir nepieciešams. Labprāt palīdz organizēt kustību rotaļas. Dažreiz rodas konflikta situācijas, kad ir jāizvēlas rotaļas vadītājs, jo Grēta jaunajās rotaļās parasti vēlas būt pirmā, kurai ir iespēja kļūt par vadītāju. Varētu pat teikt, ka viņa vēlas izrādīties pārējiem un justies pārāka par citiem, bet ar katru kustību rotaļas reizi šīs viņas velmes samazinājās un pētījuma beigās šādas attieksmes izpausme no Grētas puses ir redzama ļoti reti.

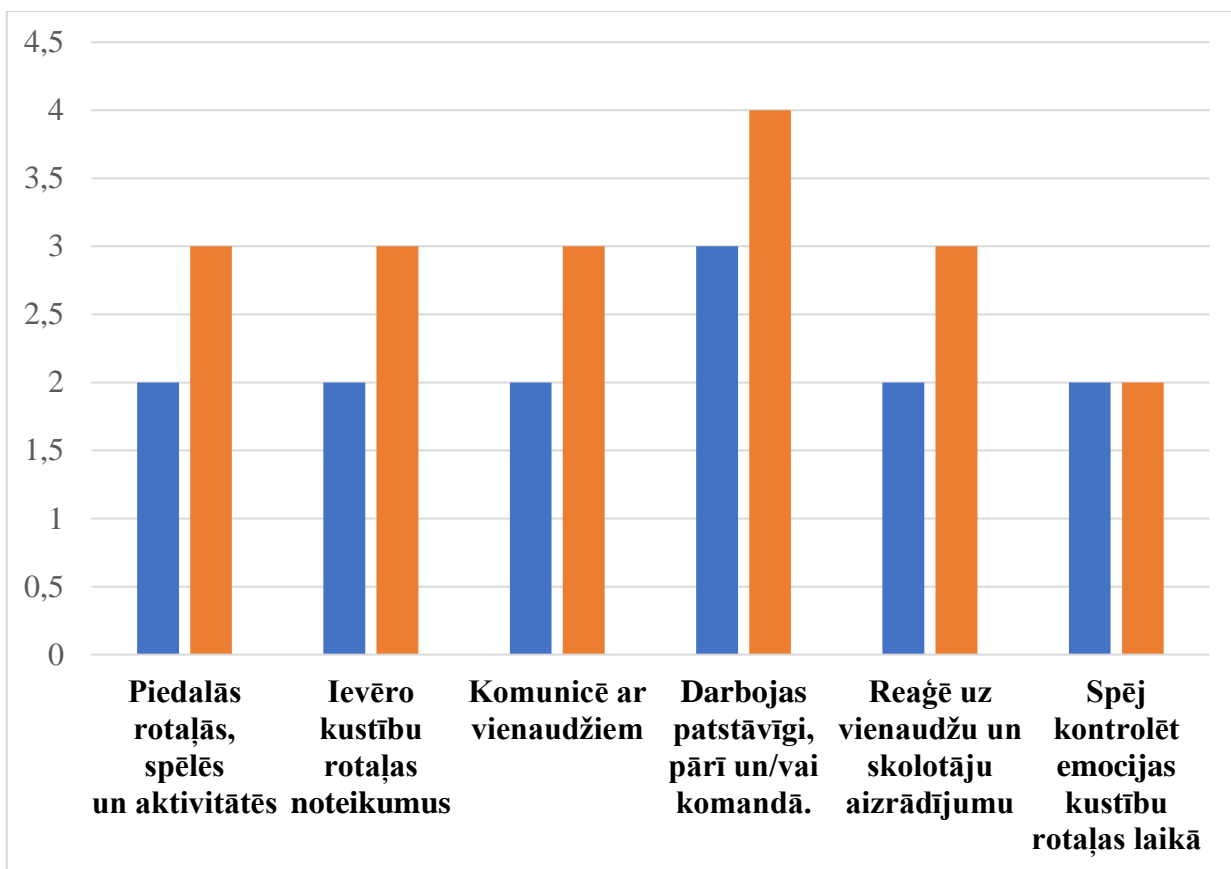
10.attēls Grētas sociālo prasmju dinamika

Adriāns – vēl joprojām reti apmeklē bērnudārzu, bet vērojot sociālās prasmes var redzēt, ka tās ir uzlabojušās (skat. 11.attēlu). Adriāns daudz biežāk vēlas iesaistīties kustību rotaļās, kā arī nebaidās izteikt savu viedokli. Pateicoties sociālajam pedagogam Adriānam ir palikusi daudz skaidrāka izruna un viņš labāk izrunā burtus, kā rezultātā ir arī uzlabojusies komunikācija ar vienaudžiem un viņš daudz labprātāk iesaistās kustību rotaļās, kuras ir jāspēlē pa pāriem vai grupās. Zēnam vēl ir jāpiestrādā pie savas emociju kontroles un tas, ko viņš saka citiem, jo Adriāns ir tas puika grupiņā no kura ik pa laikam var dzirdēt kādu lamuvārdu.

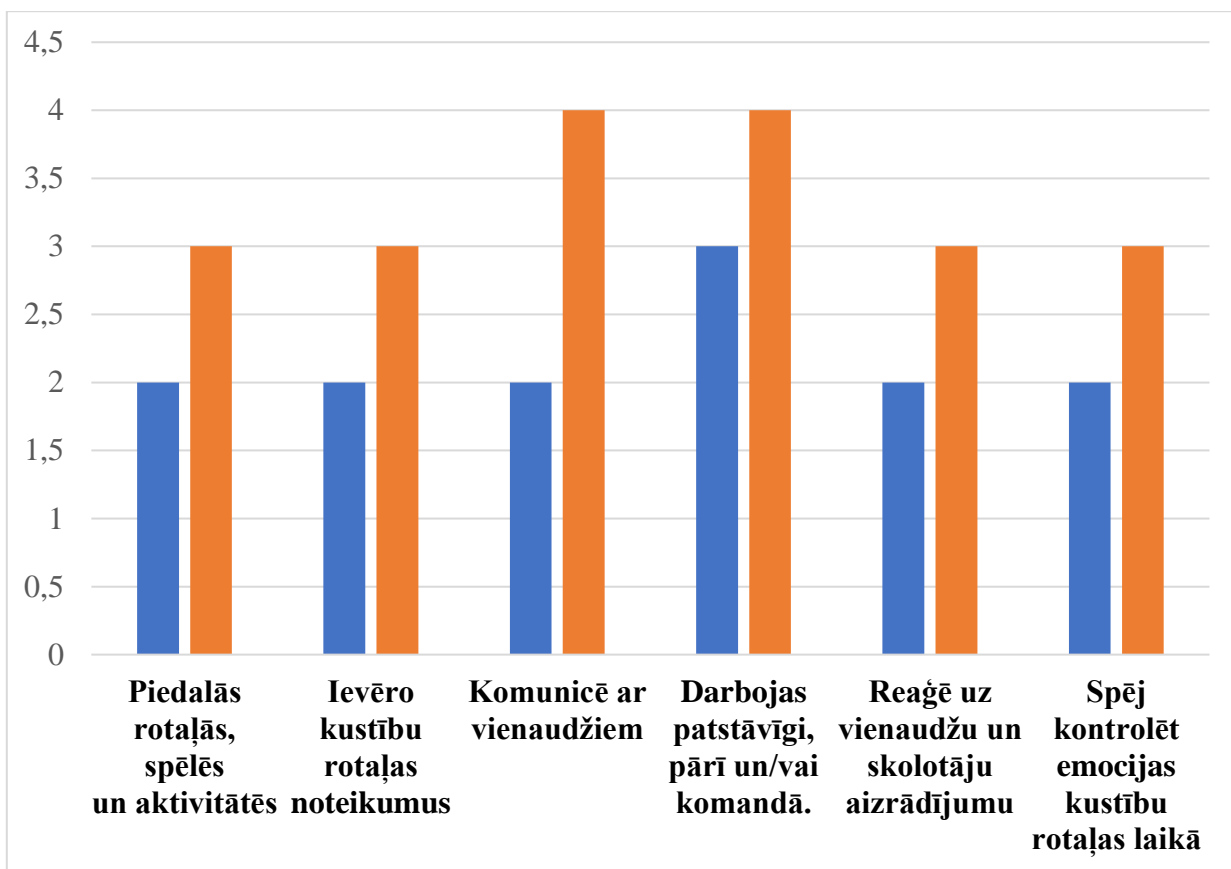
11.attēls Adriāna sociālo prasmju dinamika

Mia – meitene ar skaļo balsi. Viņa labprātāk darbojas pa pāriem vai grupiņās un nav vairs tikai mazs lokš bērnu, ar kuriem kopā viņa varēja sadarboties un piedalīties rotaļās (skat. 12.attēlu). Protams, viņu vēl joprojām nav ieteicams laist kopā pāri ar Karīnu, jo šis pāris abām meitenēm izsauc visās iespējamās negatīvās īpašībās, kādas vien abām meitenēm piemīt. Miai vēl diezgan daudz ir jāpiestrādā pie savu emociju kontroles un tā kā tās izpaužas uz āru dažādos mirkļos. Darba autore pozitīvi novērtē, ka Miai ir uzlabojusies komunikācija ar vienaudžiem un viņa ir ieguvusi vairāk draugu grupiņas ietvaros.

12.attēls Mias sociālo prasmju dinamika

Markuss – ir sācis vienmēr iesaistīties visās kustību rotaļās, vienalga vai tās organizē skolotāja vai bērni (skat. 13.attēlu). Kā arī Markusam vairs nav svarīgi vai viņš rotaļās ir kopā ar savu labāko draugu Marksu, šobrīd viņi var atrasties arī dažādos pāros/ grupās un sacensties viens pret otru. Darba autore uzskata, ka tas ir iespējams tikai tādēļ, ka abi zēni ir diezgan spēcīgi attīstījuši savas sociālās prasmes, it īpaši Marks, un ir kļuvuši patstāvīgāki. Markuss ir sācis daudz aktīvāk un atvērtāk komunicēt ar vienaudžiem, kā arī ar viņiem iesaistīties dažādās diskusijās un ideju plānošanā, protams, tam visam nāk klāt arī blēņu darīšana.

13.attēls Markusa sociālo prasmju dinamika

Apkopojot un izanalizējot visus iepriekš iegūtos pētījuma rezultātus, darba autore secina, ka bērnu sociālās prasmes ir uzlabojušās un tās sekmē bērnu sociālās prasmes, izmantojot kustību rotaļas pedagoģiskajā procesā. Pētījuma laikā bērni kustību rotaļās mācījās atrisināt strīdus, cienīt viens otru, tiekties uz kopīgu mērķi, uzklaut viens otru, piekāpties un vienoties par noteiktām lietām. Pēc darba autore domām, kustību rotaļas ir lieliska metode kā bērnudārzā sekmēt bērnu sociālās prasmes.

Tātad, pētījuma beigās visi iegūtie rezultāti liecina, ka kustību rotaļas sekmē bērnu sociālās prasmes. Izaugsme ir notikusi, līdz ar to var secināt, ka izvirzītā hipotēze apstiprinās.

Secinājumi

1. Sociālās prasmes ir mērķtiecīga iegūto zināšanu pielietošana un papildināšana darbībā, kuras bērns apgūst mācoties un darbojoties ar apkārtējiem.

2. Rotaļas ir viens no svarīgākajiem darbības veidiem caur kuriem bērnam tiek veidota saikne ar apkārtējo vidi, kā arī apgūtas zināšanas. Rotaļā bērns veido savu domu, runā, mācās, eksperimentē, salīdzina, vēro, stāsta, ieklausās.

3. Kustību rotaļas bērniem palīdz attīstīties ne tikai fiziski, bet arī emocionāli. Kā arī ir svarīgi, lai skolotājs ir gatavs un spējīgs piedalīties kustību rotaļās, ja rodas tāda vajadzība.

4. Kustību rotaļās saturā galvenokārt ir bērnu dabiskā vajadzība – viņu velmes un spējas. Kustību rotaļas veidu pārsvarā nosaka dalībnieku sociālās prasmes vai tas, kuras no šīm prasmēm skolotāja vēlas uzlabot grupas ietvaros. Kustību rotaļas labvēlīgi ietekmē bērnu uzvedību, veicina sociālās prasmes, palīdz padarīt dažādāku ikdienas darbību bērnudārzā, kā arī saliedē grupu.

5. Kārtīgi ir jāpārdomā jebkuras rotaļas saturs un organizēšanas nosacījumi, lai rotaļa būtu interesanta, bērniem aizraujoša un visi varētu viņā piedalīties neatkarīgi no skaita un varēšanas.

6. Mūsdienās ir svarīgi, lai bērns jau no maza vecuma sāktu apgūt sociālās prasmes, jo tas viņam palīdzēs ne vien skolā, bet arī pieaugušo dzīvē.

7. Pēc veiktā pētījuma, ir redzams, ka bērnu sociālās prasmes ar dažādu kustību rotaļu palīdzību ir visiem bērniem uzlabojušās, vienmēr ir kur piestrādāt vairāk un ja būtu bijusi iespēja ar bērniem darboties ilgāku laiku, piem., viena mācību gada griezumā, tad bērnu sociālās prasmes būtu vēl vairāk uzlabojušās. Līdz ar to, darba autore var secināt, ka pētījums mērķis ir sasniegts, uzdevumi izpildīti un izvirzītā hipotēze apstiprinājusies.

Ieteikumi skolotājiem kustību rotaļu organizēšanā

1. Liela nozīme ir videi, kurā bērns atrodas rotaļās laikā. Tai ir jānodrošina piederības un labsajūtas sajūtu. To atbilstoši savai esošajai kompetencei nodrošina skolotājs.
2. Ir svarīgi ņemt vērā bērnu intereses, vēlmes un spējas plānojot kustību rotaļās. Pedagogam ir jāpārzina savu grupas bērnu vecumposma personības un attīstības vispārīgās īpatnības.
3. Vēlams ir nespēlēt vienas un tās pašas kustību rotaļās ilgāk par divām dienām, jo bērniem tās sāks apnikt un viņi daudz vairāk sāks izrādīt velmi tajās nepiedalīties un nepaklausīt noteikumiem.

Izmantotā literatūra

1. Andersone, R. (2004) *Pusaudžu sociālo prasmju veidošanās*. Rīgā: Raka.
2. Anspoka, Z., Černova, E., Lanka, A. (2016) *Metodiskie ieteikumi pirmsskolas mācību programmu īstenošanai*. VISC (https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf)
3. Banou M., Sakellariou M. (2020) *Lay within the kindergarten curriculum of greece: a comparative study on kindergarten educators and university students*. European Journal of Education Studies (<https://zenodo.org/record/3606895>)
4. Danniels E., Pyle A. (2018) *Defining Play-based Learning*. OISE University of Toronto, Canada (<https://www.child-encyclopedia.com/pdf/complet/play-based-learning>)
5. Dravniece, I. (2013) *Rotaļas LSPA studiju procesā – Kustību rotaļas vai kustību spēles?* Rīga: Latvijas sporta pedagogijas akadēmija
6. Dzintere, D. (1999) *Everģēlības un vingrošana, jaunas kustību rotaļas*. Rīga: Izdevniecība Vārti
7. Dzintere D., Gaugare Z., Kaņepēja R., Stangaine I. (2012) *Ceļā uz skolu*. Rīga: Zvaigzne ABC
8. Dzintere D., Krinkele V. (2002) *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: SIA "Izglītības soļi"
9. Dzintere D., Stangaine I. (2005) *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: RaKa
10. Dzintere D., Stangaine I. (2007) *Rotaļa - bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīgā: Raka.
11. Emily N. Daubert, Geetha B. Ramani, Kenneth H. Rubin (2018) *Play-Based Learning and Social Development*. University of Maryland, USA (<https://www.child-encyclopedia.com/pdf/complet/play-based-learning>)
12. Golubeva A., Puškarevs I. (1999) *Bērna attīstība*. Lielvārde: Lielvārds.
13. Gray, P. (2017). *What exactly is play, and why is it such a powerful vehicle for learning?* Top Language Disorders, 37(3), 217-228
14. Hanne Jensen, Angela Pyle, Jennifer M. Zosh, Hasina B. Ebrahim, Alejandra Zaragoza Scherman, Jyrki Reunamo and Bridget K. Hamre (2019) *Play facilitation: the science behind the art of engaging young children* The LEGO Foundation, DK.

15. Jones, E., & Reynolds, G. (2011). *The Play's the Thing*, 2nd ed, New York, NY: Teacher's College Press
16. Kimberly A. Gordon Biddle, Ana Garcia-Nevarez, Wanda J. Roundtree Henderson and Alicia Valero-Kerrick(2013) *Early Childhood Education: Becoming a Professional* https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/53567_ch_10.pdf
17. Konstantinova I. (2011) *Kustību prieks dienai*. Rundāle <https://www.yumpu.com/iv/document/read/5540308/kustibu-prieks-dienai-rundales-novada-dome>
18. Kristapsone, S. (2008). *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*. Rīga: Biznesa augstskola Turība.
19. Kurzmniece, L. (2001)*Personības attīstība sporta stundās*. Rīga: Izglītības soli.
20. Lopez P. (2018) *Learning through play*. New York, NY 10017, USA (<https://www.unicef.org/sites/default/files/2018-12/UNICEF-Lego-Foundation-Learning-through-Play.pdf>)
21. Mabagala, S., Mabagala, L. D. (2012). *The Importance of play During Childhood: The Lesson for care Givers, Parents and Pre-schools in Tanzania*. Tanzania, 111 – 126 page.
22. Nedelova M., Pacholik V. (2017) *Physical Games as a Means of Developing Children's Social Skills in Kindergarten* <https://sciendo.com/article/10.1515/atd-2017-0013> (06.06.2023.9:57)
23. Paula Hennessey (2016) *Full –Day Kindergarten Play-Based Learning: Promoting a Common Understanding* Department of Education and Early Childhood Development, Government of Newfoundland and Labrador.
24. Piažē Ž. (2002) *Bērna intelektuālā attīstība*. Rīga: Pētergailis
25. Plaude I. (2003) *Sociālā pedagoģija*. Rīga: RaKa.
26. Sociālā darba tehnoloģijas vārdnīca. (2000) Sociālā darba un sociālās pedagoģijas augstskola “Attīstība”
27. Špona A. (2004) *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: Raka.
28. Špona A. (2022) *PEDAGOĢIJA, Pārdomas, Atziņas*. Rīga: Raka.
29. Wood, E. (2007). *New directions in play: consensus or collision?* Education 3-13 Vol. 35 No. 4, pp.309- 320.
30. Zuimača E. (2015) *Piedzīvojuma pedagoģijas metožu pielietojums sociālpedagoģiskajā darbā*. Rīga: PPSC “AISMA”

1. pielikums

Jebkurš pieaugušais var izdomāt kustību rotaļu jebkurā brīdī. Ir tikai jāpalūkojas apkārt, kas ir pieejams, un cik daudz ir rotaļu dalībnieku.

Kustību rotaļas:

- “Nezvērs” ceļā
 - Rotaļā bērni sadalās pa seši-astoņi. Visi nostājas viens aiz otra un apliek rokas priekšējam stāvētājam ap vidu. Tad “nezvērs” sāk mežonīgi kustēties. Pirmais rindas galā rāda, kas jādara milzu dzīvniekam, piemēram, lec ar abām kājām, iet atpakaļgaitā, noguļas un tūlīt atkal pieceļas, lec uz labās, tad uz kreisās kājas, u.tml. Rotaļa beidzas, kad “nezvērs” izjūk.
- Dzeltenie un zilie
 - No rotaļlaukuma viduslīnijas pa labi nostājas bērnu grupa. Tie ir “dzeltenie”. Otra grupa nostājas pa kreisi – “zilie”. Kad atskan sauciens: “Dzeltenie!”, visi šīs grupas bērni skrien līdz rotaļlaukuma galam. “Zilie” seko, mēģinot notvert vai pieskarties kādam “dzeltenajam”. Atskatot saucienam: “Sarkans!”, visi spēlētāji atkal salasās uz rotaļlaukuma viduslīnijas un spēle sākas no jauna, mainot ķērājus. Uzvar tā grupa, kura ir noķērusi vai pieskarusies visvairāk pretējās grupas dalībniekiem. (RPIVA, 1999)
- ČŪSKA MAINA ĀDU
 - Bērni nostājas kolonnās pa 5 vai 6 katrā, kājas plati. Pēdējais rāpus lien cauri, nostājas kolonnas priekšā un sasit plaukstu reizes kā signālu nākamajam rāpotājam. Uzvar komanda, kura, šādi pārvietojoties, šķērso noteiktu līniju.
- VIENS, DIVI, TRĪS
 - Bērni nostājas aplī pa pāriem viens aiz otra ar seju pret centru. Vadītājs stāv apļa vidū un sauc, rāda ar kartītēm vai pirkstiem ciparus 1, 2, 3. Pārējie dalībnieki veic atbilstošas darbības. 1 – bērni savā pāri mainās vietām. 2 – priekšējais bērns ar palēcienu nostājas – kājas plati, aizmugurējais izlien cauri un nostājas priekšā. 3 – aizmugurējais skrien pa dejas ceļu vienu apli un nostājas savā vietā. Kad bērni apguvuši kustības, tempu palielina un ciparus sauc jauktā secībā. (Stangaine I.,2012)
- Caurais tilts
 - Skolēni nostājas aplī un sadodas rokās. Divi vadošie nostājas viens otram pretī, sadodas abās rokās un paceļ rokas augšā – viņi ir tilts. Apļa dalībnieki, dziedot dziesmiņu, iet pa

apli cauri tiltam. Kad dziesmiņa galā, tilts, nolaižot rokas, mēģina kādu noķert. Kurus tilts noķer, tie pievienojas tiltam. Ar katru reizi tilts kļūst arvien lielāks un gājēju pa to arvien mazāk. Sākumā ķer tikai pēc dziesmas nodziedāšanas, pēc tam – var ķert jebkurā brīdī.

✓ *Vārdi: Mēs ejam caur, mēs ejam caur, Caur veco Rīgas tiltu – 2x. Tas tilts ir caurs, tas tilts ir caurs. To vajag salāpīt – 2x. Ar ko gan, ar ko gan? Ar zeltu sudrabu – 1x. To pēdējo, to pēdējo To vajag turēt ciet! – 1x (Dravniece I., 2020)*

➤ Pēdējais pāris šķirās

▪ Spēlētāji sastājas pāros un pāri, sadevušies rokās, nostājas viens aiz otra. Tas, kuram nav pāra, nostājas pāriem priekšā. Viņš ir ķērājs. Kad ķērājs saka: Pēdējais pāris šķiras! - pāris, kas stāv pēdējais, izšķiras un katrs pa savu pusi skrien uz priekšu, lai atkal satiktos. Savukārt ķērājs cenšas noķert kādu no šī pāra. Ja ķērājam tas izdodas, tad viņš ar jauno pāra biedru ieņem pirmā pāra vietu, bet tas, kuru nenoķēra, kļūst par ķērāju. Ja pārim izdodas izvairīties no ķērāja un viņi paliek kopā, tad viņiem jāieņem pirmā pāra vieta, bet ķērājs paliek turpat un turpina spēlēt, līdz viņam izdodas kādu noķert. (Dravniece I., 2018)

Bakalaura darbs “Kustību rotaļa 5-6 gadīgu bērnu sociālo prasmju sekmēšanai” izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Liene Reine

(vārds, uzvārds)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba zinātniskais vadītājs/a: Dr. Paed. Inga Stangaine

(zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

2023. gada rudens semestris

***ŠIS DARBS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU.**